

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta – Katedra speciální pedagogiky

**Trvale pracovně nezařaditelní ve výkonu trestu odnětí
svobody**

The permanently enemployable condemned of punishment

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Autorka diplomové práce: Julie Rozumková

Na výšinách 10, Praha 7, 170 00

krykry.85@seznam.cz

Ročník: 5.

Obor studia: SPPG – učitelství na speciálních školách

Typ studia: prezenční

Měsíc a rok dokončení: duben 2010

Prohlašuji, že v předložené diplomové práci jsem použila jen pramenů, které uvádím a cituji v seznamu použité literatury.

Místo vypracování: Praha

Dne: 8. dubna. 2010

Vlastnoruční podpis.....

Upřímně děkuji panu PaedDr. Lubomírovi Bajcurovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, podrobné a přínosné připomínky. Je znát, že se v problematice Vězeňské služby ČR orientuje. Díky tomu pro mne bylo zpracování tématu zajímavé.

Dále mé díky patří zaměstnancům a vedení věznic za poskytnutí informací. Všichni se snažili co nejdříve a nejpodrobněji odpovědět na mé dotazy a o zaslání vypracovaných dotazníků. Dále děkuji odsouzeným za upřímnost a důvěru. Doufám, že jejich důvěru nezklamu a žádný z nich nebude na základě odpovědí nijak ohrožen. V neposlední řadě patří díky mé rodině a přátelům, kteří mi vytvořili vhodné podmínky pro práci.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou výkonu trestu odnětí svobody. Teoretická část popisuje současný stav českého vězeňství, právní rámec Vězeňské služby ČR, funkci výkonu trestu, odborné zaměstnance Vězeňské služby ČR a blíže charakterizuje podmínky výkonu trestu odnětí svobody kategorie trvale pracovní nezařaditelní.

Praktická část popisuje specializovaná oddělení ve vybraných věznicích. Jsou zde uvedeny výsledky dotazníků od pracovníků specializovaných oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné z vybraných věznic. Dalšími výsledky kvalitativně kvantitativního šetření je případová studie a vyhodnocení dotazníků trvale pracovní nezařaditelných mužů z Vězeňské služby Praha-Ruzyně a Věznice Pardubice. Tímto je nastíněna problematika zařazení této kategorie odsouzených, specifika způsobu zacházení a nároky na personál věznic ve specializovaných odděleních pro trvale pracovní nezařaditelné.

Klíčová slova: vězeňství v ČR, diferenciací odsouzených, podmínky výkonu trestu, funkce výkonu trestu, trvale pracovní nezařaditelní

Annotation

The presented thesis deals with the problems of execution of punishment of the permanently unemployable condemned males. The theoretical part focuses on the situation of the Czech prison system, the Prison Service of the Czech Republic legal framework, the function of execution of punishment, Prison Service Professionals, and it defines the conditions of execution of punishment of the permanently unemployable condemned category.

The practical part describes specialized departments in selected prisons. It includes results of questionnaires completed by specialized department employees for the permanently unemployable condemned from selected prisons. The qualitatively quantitative study resulted in a case study and evaluation of questionnaires completed by permanently unemployable condemned males from Stockade Praha - Ruzyně and the Pardubice Prison. In this manner, the problems of categorizing the above mentioned condemned persons are outlined, as well as specific aspects of treatment and demands on the prison staff in specialized departments for permanently unemployable condemned males.

The practical part also includes an analysis of answers by the condemned persons from specialized department for the permanently unemployable condemned from Pardubice Prison and Stockade Praha - Ruzyně.

The thesis refers to specific aspects of this category of condemned persons and also to demands on employees entrusted with this category of condemned persons.

Key words: prison system in Czech Republic, differentiation of condemned person, conditions of execution of punishment, the function of execution of punishment, the permanently unemployable condemned

Úvod.....	7
Teoretická část	9
1 Evropská vězeňská pravidla.....	9
1.1 Rada Evropy	9
1.2 Obsah Evropských vězeňských pravidel	10
2 Vězeňství v ČR	12
2.1 Základní legislativa vězeňství ČR	12
2.2 Vězeňská služba ČR	14
2.3 Členění vězeňské služby	15
2.4 Profilace věznic.....	16
2.4.1 Věznice s dohledem	16
2.4.2 Věznice s dozorem.....	16
2.4.3 Věznice s ostrahou	17
2.4.4 Věznice se zvýšenou ostrahou	17
2.5 Zařazování odsouzených do typů věznic	19
2.6 Specifické kategorie odsouzených	20
3 Funkce výkonu trestu.....	22
3.1 Účinnost trestu	23
3.2 Funkce trestu odnětí svobody	24
4 Programy zacházení	26
4.1 Oblasti programu zacházení.....	27
4.1.1 Pracovní aktivity	27
4.1.2 Vzdělávací aktivity	28
4.1.3 Speciálně výchovné aktivity	29
4.1.4 Zájmové aktivity	30
4.1.5 Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů.....	30
5 Speciální pedagog a vychovatel výkon trestu odnětí svobody.	31
5.1 Speciální pedagog.....	31
5.2 Vychovatel	32
6 Úkoly vězeňské služby zaměřené na kategorii TPN	34
6.1 Kategorie trvale pracovní nezařaditelní	35
6.1.1 Odsouzení starší 65 let.....	38
6.1.2 Odsouzení pobírající plný invalidní důchod.....	39
6.2 Nejčastější postižení u odsouzených TPN	40
7 Vybrané věznice se specializovaným oddělením pro TPN	42
7.1 Věznice Břeclav	42
7.2 Věznice Pardubice	44
7.3 Věznice Karviná	46
7.4 Vazební věznice Praha-Ruzyně	48
Praktická část	50
8 Otázky směřované zaměstnancům specializovaných oddělení pro TPN.....	50
8.1 Věznice Břeclav	50
8.2 Věznice Pardubice	51
8.3 Věznice Karviná	53
8.4 Vazební věznice Praha-Ruzyně	54
8.5 Závěr z odpovědí vybraných věznic	55
9 Vybraná případová studie	56

9.1	Závěr vybrané případové studie.....	61
10	Dotazníkový průzkum u odsouzených.....	62
10.1	Stanovení hypotéz.....	62
10.2	Sestavení dotazníku	63
10.3	Vyhodnocení dotazníků od odsouzených TPN.....	64
11	Ověření hypotéz.....	85
12	Diskuse.....	89
13	Závěr	91
	Seznam literatury	94
	Příloha č. 1	97

Úvod

Diplomová práce se zabývá zmapováním podmínek výkonu trestu odnětí svobody odsouzených trvale pracovní nezařaditelných na specializovaných odděleních.

Práce popisuje podmínky výkonu trestu v systému českého vězeňství a poukazuje na specifické potřeby odsouzených trvale pracovní nezařaditelných z pohledu speciálního pedagoga. Správné vyhodnocení individuálních potřeb je základním předpokladem pro smysluplně připravený program zacházení, na který navazuje odborné zacházení s vězni v průběhu celého výkonu trestu. V rámci statistického přehledu upozorňuje na některé problémy, které bude nutné v dohledné době v rámci vězeňské služby řešit.

Diplomová práce se dále zaměřuje na vliv výkonu trestu na odsouzeného, jeho přechod do civilního života. Naznačuje, jaké je materiální a sociální zázemí této kategorie odsouzených v civilním životě, jaké mají sociální postavení odsouzení zařazení do kategorie trvale pracovní nezařaditelní, co potřebují v civilním životě, co jim ve výkonu trestu působí největší potíže a co očekávají od života po propuštění.

Současný stav vězeňství, jeho celková úroveň a materiální podmínky jsou odrazem mnohaletého vývoje, kulturní a ekonomické vyspělosti celé společnosti. Způsob zacházení s pachateli trestných činů vyjadřuje vztah společnosti k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám. Současný přístup k pachatelům trestné činnosti plně respektuje obecně lidská práva a svobody. Jejich uplatňování při výkonu trestu se snaží omezovat v nezbytně nutné míře. Zároveň se snaží respektovat a naplňovat práva, potřeby obětí trestných činů a směřovat pachatele ke kompenzaci způsobené újmy.

V praktické části je popsána realizace programů zacházení pro trvale pracovní nezařaditelné ve vybraných věznicích. Ve Vazební věznici Praha-Ruzyně a Věznici Pardubice jsou zjišťovány nároky na personál pracující na specializovaných odděleních.

Specializovaná oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné jsou v ČR poměrně mladou záležitostí. Práce nastiňuje způsob zařazení odsouzených na specializovaná oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné. Různorodost skupiny odsouzených v této kategorii s sebou přináší určitá úskalí v sestavování programů zacházení, proto je

v práci poukázáno na potřebu stavebních a technických úprav oddělení, nároky na odbornost personálu pracujícího se skupinou trvale pracovní nezařaditelných odsouzených.

Teoretická část

1 Evropská vězeňská pravidla

Na 1. kongresu OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli, který se konal v Ženevě v roce 1955, byla stanovena standardní minimální pravidla pro zacházení s vězněnými osobami. Tato pravidla jsou považována za nejvýznamnější mezinárodní dokument v oblasti vězeňství. Formou doporučení byla tato pravidla vydána všem vládám členských států OSN. Standardní minimální pravidla byla rozdělena na několik oblastí. Obsahem standardních minimálních pravidel OSN jsou tato pravidla:

- *svobodné myšlení,*
- *svobodné vyznání víry,*
- *stejná ochrana podle zákona,*
- *právo na přiměřenou životní úroveň,*
- *právo na zdravotní péči. (Evropská vězeňská pravidla, 1996, s.1)*

1.1 Rada Evropy

„Cílem Rady Evropy je dosáhnout větší jednoty mezi svými členy a tak chránit a uskutečňovat ideály a zásady, které jsou jejich společným dědictvím a podporovat jejich hospodářský a sociální pokrok. Za tím účelem mají členové pomocí orgánů Rady Evropy projednávat otázky společného zájmu, uzavírat dohody a podnikat společné akce ve věcech hospodářských, sociálních, kulturních, vědeckých, právních a administrativních a rozvíjet lidská práva a svobody.“

(Evropská vězeňská pravidla, 1996, s. 2)

Principy OSN dávaly hlavní směr činnosti Rady Evropy, která je mezinárodní organizací s cíli:

- *ochrana lidských práv a pluralitní demokracie,*
- *podpora uvědomování si evropské kulturní identity a její rozvíjení,*
- *hledání a řešení problémů, kterým jsou evropské společnosti nuceni čelit (menšiny, xenofobie a rasová nesnášenlivost, ochrana životního prostředí atd.),*
- *rozvíjení politického partnerství s novými evropskými demokraciemi,*

- *pomoc zemím střední a východní Evropy v jejich reformním úsilí v oblasti politiky, legislativy a ústavy. (Evropská vězeňská pravidla, 1996, s. 3)*

Rada Evropy byla založena 5. 5. 1949. V roce 1987 doporučila Rada Evropy členským zemím využít v trestním zákonodárství Evropská vězeňská pravidla. Evropská vězeňská pravidla přijala ve svém zákonodárství i ČR. Základními body jsou: ustanovení společných principů pro všechny vězeňské systémy, zdůraznění podpory lidskosti, důstojnosti v podmínkách života ve vězení. Další zásadou je hledání nových způsobů zacházení při uplatnění korektivních zásad účelu trestu, spravedlnosti a nápravy chyb hledáním reálných kritérií pro srovnání, posuzování vězeňské služby v jednotlivých zemích.

1.2 Obsah Evropských vězeňských pravidel

Obsahem Evropských vězeňských pravidel jsou tyto základní body:

- *účel stanovit standard zásad pro všechny vězeňské správy. Podporují lidskost, důstojnost a podmínky života ve vězení,*
- *podněcují vězeňské správy, aby vytvářely styl práce i praxi na korektivních zásadách účelu trestu a spravedlnosti, kompenzace chyby,*
- *podněcují k vytváření realistických základních kritérií, podle kterých je možné posuzovat vězeňské služby. (Evropská vězeňská pravidla, 1996, s. 5)*

Obsah Evropských vězeňských pravidel má 5 částí:

- *základní principy aplikace,*
- *soubor vězeňských pravidel, které musí vězeňská služba splnit a plnit je vůči každé vězněné osobě,*
- *o personálu – Rada Evropy připisuje význam vysokých požadavků na kvalitu personálu (osobnost, profesionalita, týmová spolupráce atd.),*
- *filosofický a hodnotový koncept výchovného zacházení, jeho cíle a jeho komponenty (výchova, práce, sportovní aktivity),*
- *zacházení se specifickými kategoriemi odsouzených.*

(Evropská vězeňská pravidla, 1996, s. 5)

Z uvedených faktů vyplývá, že princip zacházení s vězněnými osobami v našich věznicích není vytvořen nahodile, ale tvoří součást mezinárodních dohod a úmluv v rámci jednotné Evropy.

2 Vězeňství v ČR

2.1 Základní legislativa vězeňství ČR

Abychom se mohli zaměřit na nepodmíněný trest odnětí svobody, je nutné nejprve vymezit zakotvení samotné existence trestu a možnosti ukládat tresty v právním řádu ČR. V základních ustanoveních Ústavního zákona č. 1/1993 Sb. (dále jen Ústava ČR) v čl. 2, odst. 4 je zakotveno právo: „*každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“

V Ústavě ČR jsou vyjádřeny základní principy fungování demokratického právního státu, jakým ČR bezpochyby je. Čl. 4 Ústavy ČR je základním rámcem ochrany základních práv a povinností ze strany moci soudní. Tato ochrana je dále rozvedena v čl. 90, který stanoví: „*soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.*“ (z. č. 1/1993 Sb.)

Zakotvení základních práv v Ústavě ČR a další rozvedení zákonem dává jistotu každému, že o jeho právech, povinnostech a odpovědnosti za jeho protiprávní jednání bude rozhodovat nezávislý a nestranný státní orgán, zřízený a obsazený na základě přísných a zákonem stanovených pravidel.

Čl. 8 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina) stanoví: „*osobní svoboda je zaručena.*“ Odst. 2 tohoto článku vyjadřuje právo takto: „*nikdo nesmí být stíhán nebo být zbaven svobody jinak, než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.*“ V tomto bodě je obsaženo zmocnění pro bližší úpravu práv prostřednictvím zákona. Stejně je tomu i v čl. 39: „*jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“

Těmito zákony jsou v současné době zejména platný a účinný trestní zákon, trestní řád, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, další zákony a prováděcí vyhlášky. Čl. 6 odst. 3 Listiny dále obsahuje ustanovení, která se vztahují k problematice trestu. To je nepřípustnost trestu smrti, jehož uložení bylo možné pouze do roku 1990 podle platného trestního zákona jako trestu výjimečného.

České trestní právo je založeno na principech humanismu. Jeho základním rysem je, že trestní represe musí být rozumná a přiměřená, tj. újma je způsobená v takové míře, aby byl splněn účel trestu. Tedy újma, kterou přináší uložený trest nesmí převyšovat nezbytně nutnou potřebu ochrany společnosti. Podle tohoto pravidla má být všude, kde je to jen možné, použito takových opatření, která nejsou spojena se ztrátou svobody. Podle Listiny jsou v souladu s tím, co již bylo řečeno, zakázány kruté, nelidské nebo ponižující tresty (čl. 7 odst. 2) a podle trestního zákona nesmí být výkonem trestu ponížena lidská důstojnost (§ 23 odst. 2).

Vězeňství ve své podstatě funguje jako nástroj realizace trestu odnětí svobody a je upravováno níže uvedenými právními normami:

- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, v platném znění. Tímto zákonem jsou upravena práva a povinnosti osob obviněných ze spáchání trestného činu ve výkonu vazby.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění. Tímto zákonem jsou upravena práva a povinnosti odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.
- Vyhláška MS č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, v platném znění. Tato právní norma je prováděcím předpisem k zákonu č. 293/1993 Sb.
- Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále jen ŘVTOS), v platném znění. Tato právní norma je prováděcím předpisem k zákonu č. 169/1999 Sb.
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky v platném znění. Tato zákonná norma upravuje organizační členění Vězeňské služby České republiky a stanoví oprávnění a povinnosti příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby ČR.

Podle těchto zákonných norem jsou v jednotlivých věznicích vydávány interní předpisy, tj. vnitřní řády věznic, které vychází z konkrétních podmínek dané věznice. Vnitřní řád je platnou interní právní normou, která musí dodržet limity dané zákony a předpisy s vyšší právní mocí.

2.2 Vězeňská služba ČR

Vězeňství představuje celý systém sociálních služeb zaměřený na zacházení s vězněnými osobami. Vězeňská služba ČR byla zřízena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží ČR, který nahradil stávající Sbor nápravné výchovy ČR (dříve ČSR) a který nabyl účinnosti 1. 1. 1993.

Vězeňská služba je rozpočtová organizace, která je podřízena ministrovi spravedlnosti. Ve stanoveném rozsahu plní úkoly státní správy vězeňství a zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody.

Práce ve vězeňství představuje specifický druh státní služby a vězeňský personál představuje státní úředníky s velkým rozsahem sociální práce. V rámci penitenciárního působení vytváří podmínky, které vedou ke změně či obnovení vlastností a dovedností, změně hodnot vězněného a které jsou základním předpokladem pro integraci vězněného do společnosti po propuštění z výkonu trestu.

Vězeňská služba dále plní funkci orgánu ochrany zákonnosti. Jelikož dalším účelem výkonu trestu je vlastní ochrana společnosti před pachateli trestné činnosti a zabránění páchání další trestné činnosti, plní Vězeňská služba podle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží ČR v rámci své činnosti tyto funkce:

- *spravuje a střeží vazební věznice a věznice,*
- *střeží obviněné a odsouzené,*
- *předvádí obviněné a odsouzené,*
- *vytváří předpoklady pro převýchovu odsouzených, podílí se na vytváření předpokladů pro jejich zapojení do občanského života po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,*
- *zabezpečuje úkoly při předcházení trestné činnosti obviněných a odsouzených,*
- *provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a trestu,*
- *vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost obviněných a odsouzených (například vzdělávací, zájmové, rekreační a speciálně výchovné aktivit),*

- *zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti,*
- *plní další úkoly podle zvláštních předpisů.*

2.3 Členění vězeňské služby

„Organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání. Generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje. V čele vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence a Institutu vzdělávání jsou ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel.“

(§1(4), z.č. 555/1992 Sb.)

Vězeňská služba se podle obsahu úkolů člení na:

- 1) ***Vězeňskou stráž*** - *střeží a předvádí obviněné a odsouzené, střeží objekty Vězeňské služby a zajišťuje pořádek a kázeň v těchto místech,*
- 2) ***Justiční stráž*** - *zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních síních a v jiných místech činnosti soudu a ministerstva spravedlnosti. Její činnost je zaměřena také na ochranu pracovníků soudů při výkonu soudních rozhodnutí v budovách soudu, tak i mimo ně,*
- 3) ***Správní služba*** - *zabezpečuje organizační, ekonomickou, zdravotnickou a další činnost. (z. č. 555/1992 Sb.)*

2.4 Profilace věznic

Profilace věznic je stanovena z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Věznice se dělí podle způsobu vnějšího a vnitřního střežení a podle vytvořeného programu zacházení do těchto typů:

- a) s dohledem,
- b) s dozorem,
- c) s ostrahou,
- d) se zvýšenou ostrahou.

2.4.1 Věznice s dohledem

Do věznice s dohledem lze umístit „*pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin*“ (z. č. 140/1961 Sb., § 39a)

Odsouzení se mohou po věznici pohybovat volně, na celách nejsou zamykáni ani v nočních hodinách. Nejsou zde žádné stavebně technické prostředky střežení. Většinou pracují na pracovištích mimo objekt věznice, kde dohled nad jejich činností provádí vychovatel. Po pracovní době mohou nosit civilní oděv. Ředitel věznice může odsouzeným povolit návštěvu sportovních a kulturních akcí a návštěvu bohoslužeb mimo pracovní dobu. Odsouzení mohou tyto akce navštěvovat samostatně či za doprovodu pracovníka Vězeňské služby. Po uplynutí 1/3 výkonu trestu, může ředitel povolit odsouzenému až 48 hodin samostatné vycházky za účelem návštěvy své rodiny. (§ 51 ŘVTOS)

2.4.2 Věznice s dozorem

Do věznice s dozorem lze zařadit „*pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva*

roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.“ (z. č. 140/1961 Sb., § 39a)

Odsouzení se po věznici pohybují organizovaně pod dozorem pracovníka Vězeňské služby. Cely bývají otevřené. Ředitel věznice může povolit volný pohyb vězňům, u kterých si je jist, že této výhody nezneužijí. Pracovní činnost mohou odsouzení vykonávat mimo objekt věznice pod dohledem pracovníka Vězeňské služby. Ředitel může vydat povolení k výkonu práce bez dohledu. Mimo pracovní činnosti nemohou odsouzení nosit vlastní oděv. Kulturní akce mohou navštěvovat mimo věznici, ale pod dohledem pracovníka Vězeňské služby. Návštěvy lze přijímat v délce 3 hodiny měsíčně bez přímého dozoru. Po uplynutí 1/3 výkonu trestu lze povolit volný pohyb mimo věznici na dobu 24 hodin v souvislosti s návštěvou. (§52 ŘVTOS)

2.4.3 Věznice s ostrahou

Do věznice s ostrahou lze zařadit „ pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem. “ (z. č. 140/1961 Sb., § 39a)

Volný pohyb po věznici není odsouzeným umožněn. Je umožněn pouze za přítomnosti pracovníka Vězeňské služby. Jsou zde uplatněny stavebně technické prostředky zabezpečení. Volný pohyb odsouzenému může povolit ředitel pouze ve výjimečných případech. Cely jsou zamykány v době nočního klidu. To z toho důvodu, aby se zamezilo možným fyzickým útokům mezi odsouzenými. Nejčastěji pracují na pracovištích uvnitř věznice, někdy mohou pracovat i na střežených pracovištích mimo areál věznice. Dohled nad jejich pracovní činností je prováděn minimálně 1x za 45 min. Návštěvy probíhají pod přímým dozorem pracovníka Vězeňské služby. (§ 53 ŘVTOS)

2.4.4 Věznice se zvýšenou ostrahou

Do věznice se zvýšenou ostrahou lze zařadit „ pachatele, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, kterému byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť

nebezpečnému recidivistovi (§ 41 odst. 1 Trestního zákona), kterému byl za zvlášť závažný trestný čin (§ 41 odst. 2 Trestního zákona) uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.“ (z. č. 140/1961 Sb., § 39a)

Odsouzení se nemohou pohybovat volně bez dozoru příslušníka Vězeňské služby. Pracují v prostorách věznice nebo na celách. Nad jejich pracovní činností je prováděn dohled minimálně 1x za 30 min. Odsouzení jsou na celách zamykáni v denních i nočních hodinách. Dobu pobytu mimo celu mají přesně stanovenou vnitřním řádem věznice. Ve výjimečných případech může být odsouzený z bezpečnostních důvodů opatřen pouty. Odsouzení mohou navštěvovat společenské a kulturní místnosti pouze na základě povolení. Návštěvy mohou přijmout 1x za 6 týdnů, v přesně daném prostoru, mimo pracovní dobu za přítomnosti pracovníka Vězeňské služby. (§ 54 ŘVTOS)

2.5   *Zařazování odsouzených do typů věznic*

O typu věznice, do které bude odsouzený zařazen k výkonu trestu, rozhoduje soud podle zvláštního zákona. Odsouzený nastupuje výkon trestu ve věznici, kterou soud ve výzvě k nástupu trestu určil. Z ojedinělých důvodů může odsouzeného k výkonu trestu přijmout i jiná věznice. Další umístování odsouzených do jednotlivých věznic, v souladu s rozhodnutím soudu o zařazení do určitého typu věznice, provádí generální ředitelství Vězeňské služby ČR ve spolupráci s ředitelem věznice, do které bude odsouzený kmenově zařazen. § 7 z. č. 169/1999 Sb., hovoří o umístování tak, že odděleně se umísťují odsouzení:

- a) muži od žen,*
- b) mladiství od dospělých,*
- c) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,*
- d) za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,*
- e) trvale pracovně nezařaditelní,*
- f) s poruchami duševními a poruchami chování,*
- g) k doživotnímu trestu,*
- h) s uloženým ochranným léčením. (§ 7, z. č. 169/1999 Sb.)*

Pokud má ředitel věznice dojem, že přeřazení odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody bude přínosné k dosažení účelu výkonu trestu, je povinen podat soudu návrh na přeřazení. V takovém případě se posuzuje průběh a plnění účinnosti programu zacházení, případně se posuzuje zahájení ochranné léčby.

Odsouzený může podat návrh na přeřazení řediteli věznice. Ten podá návrh soudu, pokud bude zákonná překážka zabraňovat tomu, aby se soud návrhem věcně zabýval, může ředitel žádost zamítnout. O přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu během výkonu trestu rozhoduje soud podle zvláštního zákona. (§ 10 ŘVTOS)

2.6 Specifické kategorie odsouzených

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, dále pak vyhláška MS č. 345/1999 Sb., uvádí specifické kategorie odsouzených:

a) mladiství

Jde o osobu: „*kteřá v době spáchání provinění dovršila čtrnáctý a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.*“ (§ 61 z. č. 169/1999 Sb.)

Mladiství odsouzení bývají odděleni od dospělých. Výkon trestu v sobě zahrnuje výchovné prvky a orientuje se na zabezpečení přípravy na budoucí povolání. Je zde povinná účast na vzdělávacích aktivitách. Ti, kteří nedokončili základní vzdělání, mají určenou povinnou školní docházku během výkonu trestu. K odsouzeným je volen individuální přístup ve způsobu zacházení. Mladistvý má nárok na 5 hodin návštěv ve věznici během jednoho kalendářního měsíce. Balíček může přijmout čtyřikrát ročně. U mladistvých je rozdílný rozsah kázeňských odměn a trestů než v podmínkách standardního výkonu trestu dospělých odsouzených.

b) odsouzené matky nezletilých dětí

Odsouzeným ženám, které jsou po porodu méně než 6 měsíců, mohou být ukládány jen mírnější formy kázeňských trestů (důtka, propadnutí věci, odnětí výhod vyplývající z předchozí kázeňské odměny). Za splnění stanovených podmínek, na vlastní žádost odsouzené ženy a pokud dítě nebylo soudem svěřeno do péče jiné osoby, může být povoleno, aby u sebe odsouzená žena měla během výkonu trestu dítě, nejčastěji do dovršení 3 let jeho života. Tím se má zmírnit riziko narušení citových vazeb a kontaktů matky s dítětem. Z tohoto důvodu je ženám povoleno nosit vlastní oděv a obuv. Program zacházení je postaven na celodenní péči o dítě.

(§ 67 z. č. 169/1999 Sb.)

c) trvale pracovně nezařaditelní

Do kategorie trvale pracovně nezařaditelný se zařazuje odsouzený, který:

- a) je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce,*
- b) který byl uznán invalidním ve třetím stupni, nebo*
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení. (§ 69 z. č. 169/2009 Sb.)*

Trvale pracovně nezařaditelným mohou být ukládány jen takové kázeňské tresty, které lze uložit mladistvým. Do cel a ložnic se umísťují s přihlédnutím k jejich zdravotnímu stavu na základě doporučení ošetřujícího lékaře.

d) odsouzení s poruchami duševními a s poruchami chování

Výběr vhodného programu zacházení je vytvářen na základě závěrů odborného lékařského vyšetření a s přihlédnutím k potřebě skupinového či individuálního terapeutického působení. (§ 70 z. č. 169/1999 Sb.)

e) odsouzení k doživotnímu trestu

Trvale odsouzení mají vycházky, návštěvy a výkony kázeňských trestů odděleny od ostatních odsouzených. Bývají ubytováni samostatně. V odůvodněných případech mohou být odsouzení při vycházkách zabezpečeni pouty. (§ 71 z. č. 169/1999 Sb.)

f) odsouzení cizinci

U odsouzených cizinců se přihlíží k tomu, aby spolu byli ubytováni odsouzení, kteří hovoří stejným nebo alespoň podobným jazykem, z důvodu umožnění vzájemné komunikace. Je snaha vytvořit takové podmínky, aby se ve výkonu trestu mohli učit český jazyk. Mají právo obracet se na diplomatickou misi. Konzulární návštěvy nejsou zahrnuty do běžných návštěv. Poučení o právech a povinnostech musí být provedeno v rodném jazyce nebo v jazyce, kterému odsouzený cizinec porozumí.

(§ 72 z.č. 169/1999 Sb.)

3 Funkce výkonu trestu

Každá lidská společnost i ta současná moderní využívá ke své ochraně systém obranných mechanismů. Jejich úkolem je bránit celou společnost před jedinci, kteří ji mohou ohrozit. Jde o specifický systém sankcí, které jsou předmětem trestního práva. Uložený trest za protispolečenské chování bývá realizován odděleně od ostatní společnosti – ve věznicích. Po skončení trestu se odsouzený vrací zpět do společnosti, kde je nutné, aby se integroval a stal se znovu součástí společnosti. Proto je nutné i v průběhu výkonu trestu pamatovat na dobu, kdy se jedinec stává znovu rovnoprávným občanem.

Normy trestního práva pojmenovávají jednotlivé druhy chování, které společnost ohrožují a obsahují zároveň i odpovídající sankce a stanovují podmínky pro jejich uplatňování. Systém sankcí měl v počátečních formách trestního práva charakter odplaty. Jejich účelem bylo způsobit provinilci určitou újmu a poškozenému kompenzaci škody a pocit uspokojení z odplaty. Tuto funkci trestu označujeme jako vyrovnávací.

Vyrovnávací funkce se v historii ukázala jako neúčinná z pohledu ochrany společnosti, proto ji doplňuje funkce regulativní. Účelem regulativní funkce je izolovat nebezpečného jedince od společnosti, odradit ho od protispolečenského jednání, změnit jeho osobnost tak, aby se v budoucnu vyhnul chování, které společnost poškozuje. V průběhu vývoje trestního práva se přesouvá důraz od vyrovnávací funkce k regulativní funkci. S rozvojem vědeckých metod zaměřených na zkoumání lidského chování (behaviorální přístup) dochází k odklonu od metod, které mají trestat a odstrašit k využití technik, které vedou ke změně chování. V případě neúspěchu k využití dlouhodobé izolace od společnosti (detence). (Černíková, Makariusová, 1997)

3.1 Účinnost trestu

Aby byl trest účinný, musí být citlivě vymezen poměr minimální intenzity uloženého trestu k maximálnímu naplnění uloženého trestu. Pachatel trestného činu musí pocítit trest jako nepříjemný, ale jeho uložení nesmí pachatele poškodit. Odplata společnosti za spáchaný trestný čin nechrání společnost dostatečně před pachateli trestných činů. Kritériem účinnosti trestu plnění výlučně vyrovnávací funkci je velikost újmy způsobené pachateli zločinu, který uspokojí pocity poškozeného a nahradí mu způsobenou škodu. Vztah velikosti újmy k přetrvání protispoločenského chování je více méně nulový, jak přináší mnohaleté zkušenosti.

Kritériem účinnosti trestu, který plní především regulativní funkci, je míra ochrany společnosti před opakováním dalšího trestného chování. Účinný je takový minimální trest, který zamezí opakování trestné činnosti. V naší humanistické společnosti je jedinou přijatelnou cestou přivést pachatele trestné činnosti ke změně jeho chování, protože zotřování sankcí až k absolutnímu trestu je pro nás nepřijatelné. Účinnost trestu spočívá v útlumu nežádoucích forem chování. Neposkytuje náhradu za chování žádoucí. Má-li trest vést k cílené změně, musí být doplněn o modely prosociálního – žádoucího chování.

Jedním ze základních výchovných prostředků je trest a druhým je odměna. Trest blokuje nežádoucí chování, odměna posiluje chování žádoucí. Pro dosažení žádoucího chování se využívají oba výchovné prostředky vedle sebe. Pokud má trest za úkol změnit chování jedince, musí být ukládán individuálně. Co je pro jednoho trestem, může být pro druhého odměnou.

Má-li být trest účinný, musí být uložen brzy po té, co se jedinec dopustil nežádoucího chování. Trest by měl být vždy doprovázen odměnou a odměna se musí vztahovat k žádoucímu chování. Pokud by trest nedoprovázela odměna, nedojde u jedince ke změně cílů, ale povede pouze ke změně cest. Pachatel trestného činu bude hledat způsob, jak by trestného činu dosáhl tak, aby se vyhnul potrestání.

Trest a odměna by měly přecházet od vnějšího působení na jedince k vnitřnímu. To přispívá ke zvnitřnění společensky přijatelného chování, které je odměňováno a ne

trestáno. Interiorizace společensky žádoucího chování závisí na sociálním zrání, kterým jedinec v průběhu života prochází.

(Černíková, Makariusová, 1997; *Koncepce rozvoje vězeňství ČR*, 1998)

3.2 Funkce trestu odnětí svobody

„Kriminální chování a delikvenci můžeme definovat jako antisociální formy chování, spočívající v porušování zákonných norem určitého státu s následnou sankcí. Příčiny vzniku jsou multifaktoriální. Jedná se o vzájemnou interakci různých biopsychosociálních faktorů.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 200)

Uložení trestu odnětí osobní svobody má za cíl izolovat pachatele trestného činu od společnosti a působit na změnu jeho chování – resocializaci. Abychom tohoto cíle dosáhli, musí být pachatel ke změně motivován, musí být ochoten změnit své chování a musí být o změně chování přesvědčen. Motivace ke změně chování závisí na osobnosti a na socializaci pachatele.

Ve výkonu trestu se setkáváme s dospělými jedinci, u kterých cílem bude změna chování ve smyslu resocializace. Kvalita v budoucím sociálním chování jedince je závislá také na tom, jak byl orientován pachatel trestného činu v době, kdy přichází do výkonu trestu. Může se jednat o jedince, jehož chování lze označit jako prosociální. To znamená, že se jedinec ztotožňuje s obecně platnými sociálními normami. Nebo se jednat o jedince, který má znaky disociálního chování – rozchází se s normami, v souvislosti s pokřivenými hodnotami a sociálními vztahy. Jeho chování je bez výraznějších známé agrese hostility. Pachatel, který má znaky asociálního chování se vylučuje ze společnosti a žije v rozporu se společenskou morálkou. Pachatel nejzávažnějších trestných činů, který je nepřátelsky zaměřen vůči společnosti, překračuje daná pravidla – má znaky antisociálního chování.

Při zacházení s vězněnými osobami chápeme výchovné působení jako druhotnou socializaci jedinců – resocializaci, u kterých proces socializace v předchozích výchovných obdobích proběhl neúspěšně nebo proto, že socializace probíhala v rozporu s obecně uznávanými zákonnými normami a morálními hodnotami. Počátek procesu resocializace je ve vězeňském systému vtělen do obecných norem zacházení s vězni.

Jsou to metody, které mají dosáhnout zajištění pořádku, kázně, hygieny, bezpečnosti a jsou obsaženy v zákoně, vnitřních předpisech, nařízeních, metodických listech apod.

Dále je prováděn speciálními metodami zacházení s vězni, to je metodami pedagogickými, psychologickými, které jsou zaměřeny na individuální a skupinové formy práce.

Obecné metody v zacházení s vězni docilují úpravy chování pouze ve věznici a v podstatě jimi nelze dosáhnout trvalé změny chování na chování sociálně žádoucí, resocializace v pravém slova smyslu tedy probíhá až po propuštění. Jako příprava na budoucí reintegraci odsouzeného po propuštění proto speciální metody aplikované v průběhu věznění působí na změnu chování, která je žádoucí v souvislosti s individuálním problémem a potřebou vězněné osoby.

(Černíková, Makariusová, 1997; *Koncepce rozvoje vězeňství ČR*, 1998; Matoušek, 2003)

4 Programy zacházení

Základní podmínkou účinného zacházení s odsouzenými je velmi pečlivá příprava. Je nutné zmapovat stav, v němž se odsouzený nachází v době nástupu do výkonu trestu. To znamená popsat jeho zdravotní stav, psychický stav a sociální podmínky. To vše zachycuje tzv. „komplexní zpráva o odsouzeném“. Na jejím zpracování se podílejí lékař, psycholog, sociální pracovníce, speciální pedagog a vychovatel nástupního oddělení. Zpravidla obsahuje základní data o osobě odsouzeného, trestném činu, kterého se dopustil, o předcházejících trestných činech, uloženém trestu, o postoji odsouzeného k trestné činnosti, důležité momenty z jeho rodinné a osobní anamnézy, různá doporučení a upozornění na rizika a potřeby, které by bránily bezproblémovému návratu do společnosti. (§ 36 ŘVTOS)

Program zacházení se pak zaměřuje na zmírnění, překonání či odstranění konkrétních negativ a rizik. Po ukončení komplexní zprávy zpracovává speciální pedagog program zacházení. Odsouzenému jsou nabídnuty určité aktivity, které věznice nabízí dle svých možností a odsouzený si zvolí tu, která mu nejlépe vyhovuje. Seznámení a souhlas se zvoleným programem zacházení potvrzuje odsouzený svým podpisem na příslušném formuláři. Pokud si nevybere žádnou z nabízených aktivit, je mu stanoven tzv. minimální program zacházení. (§ 37 ŘVTOS)

Programy zacházení se aktualizují, pokud v životě odsouzeného dojde k významné změně v jeho chování a nebo pokud si odsouzený zvolí jinou z nabízených aktivit.

Program zacházení by se měl dle Fischera zaměřovat především na:

*„**Práce:** pracovní aktivity nutné k ekonomickému zajištění odsouzených a záměrně na jejich vedení k odpovědnosti, k získání pracovních návyků, dovedností a zkušeností, na uvedení řady sociálních a psychických aspektů do určitého řádu, tím podporující udržení sociálních vazeb.*

***Vzdělání:** edukační aktivity diferenciované podle úrovně vzdělání a kognitivních předpokladů, zaměřené mimo jiné na utváření vyšších sociálních dovedností, jako jsou smysl pro morální hodnoty, empatie.*

Osobnost: řada různých specializovaných terapeutických aktivit a postupů, orientovaných na eliminaci negativních symptomů, vyplývajících z konkrétních poruch, zaměřených například na schopnost uspokojovat potřeby společensky akceptovatelným způsobem.

Volný čas: volnočasové aktivity zaměřené na sociálně přijatelné způsoby uspokojování potřeb, zájmů, zaměřené na kultivaci jedince.

Rodinné a sociální vazby a vztahy: extramulární aktivity zaměřené na udržení, respektive rozvoj rodinných vztahů a vazeb.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 190)

4.1 Oblasti programu zacházení

4.1.1 Pracovní aktivity

„Mnoho lidí přijímá práci jako mravní povinnost. Poctivá práce je pro ně poslušností vůči životnímu řádu, a tedy zdrojem dobrého svědomí. Snad jde o prodlouženou poslušnost malého dítěte, které právě v poslušnosti vůči rodičům vidí (či spíše podvědomě cítí) záruku svého bezpečí: když budu dělat rodičům radost, nemám se čeho bát.“ (Říčan, 2006, s. 165)

K tomu, aby byl odsouzený schopen zapojit se do společnosti, je zapotřebí naučit ho pracovním povinnostem a pracovním návykům. Práce dává lidem v životě určitý řád a smysl. Proto jsou pracovní aktivity důležitou součástí programu zacházení.

Z finančních odměn za práci lze platit pohledávky odsouzeného, výživné na děti, náklady na výkon trestu a jiné. Proto v souladu s evropskou filosofií reprezentovanou Evropskými vězeňskými pravidly ukládá odsouzenému povinnost pracovat (§ 29 odst. 1 z. č. 169/1999 Sb., dále jen ZVTOS), dovoluje-li mu to jeho zdravotní stav a je-li na návrh odborné komise a z rozhodnutí ředitele věznice pracovní zařazen. Odsouzení jsou ve věznici pracovní zařazováni na jednotlivá pracoviště s přihlédnutím k jejich vzdělání, odbornému zaměření, zdravotnímu stavu, délce trestu a osobnosti. Pracovní zařazení ve věznici lze rozdělit na:

- pracoviště vlastních vnitřních provozů věznice,

- pracoviště vnitřní na základě smlouvy se střediskem hospodářské činnosti dané věznice, nebo s jinými podnikatelskými subjekty,
- pracoviště vnější na základě smlouvy s jinými subjekty.

Součástí programu zacházení jsou i uložené pracovní terapie nebo práce po věznici – úklidové práce, brigádnické práce. Za tuto práci není nárok na pracovní odměnu (§ 32 odst. 2 ZVTOS). Odsouzení nemohou vykonávat některé typy prací. Například je jim zakázána práce s výbušninami (§ 31 ZVTOS), velmi přísné kontrole podléhají odsouzení, kteří by přicházeli do styku s omamnými a psychotropními látkami nebo jedy nebo s jinými látkami, které mohou vyvolat zvýšené nebezpečí újmy na zdraví nebo škody na majetku.

Podrobněji jsou podmínky zaměstnávání upraveny § 29–33 ZVTOS a § 41–45 ŘVTOS a v dalších interních předpisech a vládních nařízeních. Jedná se o pracovní dobu, podmínky pro uložení přesčasové práce odsouzených a podrobnější pracovní podmínky.

Zaměstnávání znesnadňuje nízká pracovní kvalifikace odsouzených, špatná kvalita práce, kterou někteří odvádějí a z toho plynoucí malý zájem podnikatelských subjektů o práci odsouzených. Z bezpečnostních důvodů lze zaměstnávat mimo objekt věznice pouze menší procento odsouzených. V současné době situaci komplikuje nabídka levnější pracovní síly ze zahraničí a míra nezaměstnanosti v regionech, kde jsou věznice umístěny.

4.1.2 Vzdělávací aktivity

Zajištění zaměstnání pro člověka propuštěného z výkonu trestu na svobodu snižuje pravděpodobnost recidivy. Proto je kladen důraz na zvýšení kvalifikace odsouzených nebo zvýšení vzdělání. Podle § 46 odst. 3 ŘVTOS nesmí být patrné, že dosažené vzdělání bylo získáno ve výkonu trestu.

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí:

- vzdělávání realizované školským vzdělávacím střediskem. Nabídku tvoří základní škola, učební obory, odborné, všeobecně vzdělávací a jiné kurzy. Nabídka je každoročně aktualizována.
- Vzdělávání realizované pracovníky oddělení výkonu trestu v rámci plnění programu zacházení. Často se jedná o jazykové kurzy, kurzy základů obsluhy PC, kurzy občanské nauky a kurzy z oblasti sociálně právního vzdělání.
- Vzdělávání v korespondenčních kurzech a v programech nabízených základními, středními, vyššími odbornými či vysokými školami.

Na zařazení do vzdělávacího programu není nárok. Rozhodnutí o povolení uděluje ředitel věznice na návrh odborné komise. Odsouzení zařazení do vzdělávacího programu nejsou pracovně zařazení a jsou osvobozeni od hrazení nákladů výkonu trestu.

4.1.3 Speciálně výchovné aktivity

Speciálně výchovné aktivity obsahují terapeutické prvky, mají formu individuální nebo skupinové činnosti a jsou vedeny kompetentními odbornými zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Do těchto aktivit jsou zařazováni odsouzení, u kterých bylo na počátku trestu rozpoznáno riziko či porucha, kterou je potřeba zohlednit při zacházení v průběhu výkonu trestu. Speciálně výchovné aktivity mohou být prostředkem, jak dosáhnout motivace odsouzeného pro změnu vlastní osobnosti nebo k zlepšení podmínek při následné resocializaci do společnosti za využití poznatků z psychologie, patopsychologie, pedagogiky, speciální pedagogiky. Příkladem nabízené speciálně výchovné aktivity je trénink sociálních dovedností, trénink zvládání agresivity, cvičení pro zlepšení psychické a fyzické kondice, ergoterapie apod. nabídka je v jednotlivých věznicích velmi odlišná. (§ 36 odst. 5 ŘVTOS)

4.1.4 Zájmové aktivity

Zájmové aktivity mají za úkol vést odsouzeného k tomu, aby dokázal smysluplně trávit svůj volný čas, aby rozvíjel své schopnosti a vědomosti. Vedení těchto aktivit jsou zejména vychovatelé a pedagogové volného času. Příkladem je kroužek míčových her, společenské hry, šachový kroužek, cestopisný kroužek a další. (§ 36 odst. 6 ŘVTOS)

4.1.5 Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů

Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů přispívají k usnadnění podmínek po propuštění. V průběhu výkonu trestu jsou navázány či udržovány. Jedná se o udržení a posílení fungujících sociálních vazeb a rodinnými příslušníky, přáteli, kolegy z bývalého zaměstnání, vyřizování základních dokladů nezbytných pro další jednání s úřady práce, navazování kontaktů s charitativními organizacemi a dalšími subjekty, které pomohou nebo zajistí vhodné podmínky pro ubytování a zaměstnání v prvních dnech života odsouzeného po jeho propuštění. Důležitá je také spolupráce s probační a mediační službou. V těchto oblastech pomáhá odsouzenému zejména sociální pracovníce.

5 Speciální pedagog a vychovatel výkon trestu odnětí svobody.

V oddělení výkonu trestu a oddělení výkonu vazby mají zacházení s odsouzenými v náplni práce převážně odborní zaměstnanci, kteří bývají občanskými pracovníky. Příslušníci vězeňské služby vykonávají službu jako dozorcí a občanskí pracovníci realizují samotné odborné zacházení s odsouzenými. Ve výkonu trestu mají nejpočetnější skupinu vychovatelé, kteří představují pedagogického pracovníka.

Vychovatel plní při práci větší část denních úkonů se svěřenou skupinou odsouzených. Odbornými zaměstnanci jsou speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník a na vybraných odděleních také pedagog volného času a vychovatel terapeut. Vnitřní předpis v rámci Vězeňské služby ČR vyjmenovává přesně úkoly jednotlivých funkčních zařízení.

5.1 *Speciální pedagog*

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a zařazení do vnitřní diferenciaci. Je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti pedagogických aspektů u odsouzených i zaměstnanců. Je přímo podřízen vedoucímu oddělení. Bývá vedoucím pracovního týmu. Metodicky vede vychovatele a pedagogy volného času. Odpovídá, ve spolupráci s dalšími odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na vytvořenou komplexní zprávu. V týdenním plánu zpracovává přehled jednotlivých aktivit programu zacházení s určením místa, času a stanovením osobní odpovědnosti za jejich realizaci

Podle svého odborného zaměření vede nejméně jednu aktivitu programu zacházení z oblasti speciálně výchovných aktivit, k nimž vede příslušnou dokumentaci. Sleduje účast odsouzených v programu zacházení, změny v jejich chování. Vhodné změny podněcuje a upevňuje. Podílí se na průběžném hodnocení programu zacházení. Předkládá návrhy o přerazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených.

Navrhuje umístění odsouzených do krizového oddělení, výstupního oddělení, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Poskytuje pomoc poradenskou, pedagogickou a zabezpečuje individuální pedagogickou péči odsouzeným, kteří jsou v krizových stavech. Navrhuje zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení Vytipovává konfliktní a psychicky labilní odsouzené.

Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělování přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění.

(NGŘ VS ČR 16/2009)

5.2 Vychovatel

Základním úkolem vychovatele je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Je odborně řízen speciálním pedagogem a je podřízen vedoucímu oddělení. Vede osobní karty odsouzených a dělá zápisy o naplňování účelu výkonu trestu u odsouzeného. Je přítomen na hromadně organizovaných akcích. Zpracovává návrhy na přerušení výkonu trestu, povolení volného pohybu mimo věznici, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez kontroly a přeřazení odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění.

Má přehled o odsouzených, kteří mají sklony k sebepoškozování, útěkům, o odsouzených vytypovaných jako možný objekt napadení nebo jako možné pachatele násilného jednání. Vytipovává odsouzené s aktuálními psychickými problémy a upozorňuje na ně odpovědné zaměstnance věznice. Podílí se na zajištění organizačního chodu oddělení. Rozhoduje o ubytování odsouzených do jednotlivých cel. Zabezpečuje práva odsouzených na přijetí a odesílání korespondence a balíčků, přijetí návštěv, provedení nákupů, vycházek a telefonických hovorů. K tomu vede příslušnou evidenci,

vyjadřuje se k návrhu na přiznání a výši sociálního kapesného. Zprostředkovává a vyřizuje žádosti a stížnosti odsouzených s ostatními zaměstnanci věznice.

S odsouzenými hromadně projednává otázky související s jejich životem ve věznici. Dává návrh na materiálně technické vybavení ubytovacích prostor a zabezpečení chodu jemu svěřeného úseku. V příjmovém oddělení poučuje odsouzené o právech a povinnostech podle zákona, vyhlášky a seznamuje je s vnitřním řádem věznice, zajišťuje proškolení odsouzených z předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví, zaznamenává chování a jednání odsouzených do osobní karty včetně upozornění na eventuální specifiku osobnosti odsouzeného.

(NGŘ VS ČR 16/2009)

6 Úkoly vězeňské služby zaměřené na kategorii TPN

K tomu, aby penitenciární pedagogika nemusela dopředu rezignovat na snahu usměrnit jednotlivce, je nutné, aby správně aplikovala obecně známé poznatky z pedagogiky a také obecně známé poznatky penologické, penitenciární a současně speciálně pedagogické. Cílem práce je naznačení cest těchto zmíněných oblastí. Kromě zmíněných oblastí musí zacházení s kategorií odsouzený trvale pracovně nezařaditelných vycházet z poznatků shromážděných dalšími obory jako je psychologie, psychiatrie, lékařství a právo.

V posledních letech vzniká potřeba věnovat se v rámci práce s vězněnými osobami specifickým potřebám různých skupin odsouzených. Vězeňská služba zřizuje ve vybraných věznicích specializovaná oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní, s poruchou chování, s poruchou osobnosti, s poruchou chování způsobenou užíváním psychotropních látek a výkon trestu odsouzených s mentální retardací. Tato oddělení zřizuje nebo ruší generální ředitel Vězeňské služby ČR na základě zpracovaného projektu, který předkládá ředitel věznice. Projekt mimo jiné obsahuje zaměření specializovaného oddělení, metody a formy specifického zacházení a další.

Odsouzení jsou na specializovaná oddělení zařazováni na základě prohlášení odsouzeného o dobrovolném respektování zásad oddělení a na základě psychologického nebo psychiatrického doporučení k zařazení a na stanoviscích vychovatele, speciálního pedagoga a psychologa, kterým byl odsouzený svěřen do péče ve standardním oddělení standardního výkonu trestu.

Dále o zařazení na specializované oddělení rozhoduje odborná komise složená ze zástupců jednotlivých oddělení. Stěžejním prvkem terapeuticko výchovného programu je realizace odborné terapie, která záměrně a plánovitě působí na úpravu nebo redukci poruchy. Terapeuticko výchovný program obsahově vychází ze standardů léčebné péče, která je obvyklá v civilních zařízeních. Formy zacházení jsou individuální nebo skupinové, řízené nebo volné. Řízených aktivit terapeuticko výchovného programu se musí odsouzený účastnit minimálně 21 hodin týdně. Jedná se především o speciálně výchovné aktivity, vzdělávací aktivity a pracovní terapii.

Specializovaná oddělení jsou buď součástí výkonu trestu ve věznici nebo i samostatnou organizační jednotkou. Předpokladem je, že zaměstnanci, kteří působí na specializovaných odděleních, jsou odborně vzděláni. Základem činnosti oddělení je týmová práce. (NGŘ VS ČR 42/2009)

6.1 *Kategorie trvale pracovní nezařaditelní*

Trvale pracovní nezařaditelní představují skupinu odsouzených, kteří vlivem zdravotního omezení či postižení nevykonávají trest s ostatními odsouzenými. Jedná se o zdravotně, psychicky a tělesně postižené odsouzené.

V důsledku jejich omezení nemohou být ve výkonu trestu odnětí svobody pracovní zařazeni. Skupina trvale pracovní nezařaditelných (dále jen TPN) je početně nevýrazná, ale počet těchto odsouzených v průběhu let stoupá. V rámci Vězeňské služby ČR tvoří TNP zhruba 2,5 % vězněných osob. Přesné počty TPN prakticky nelze zjistit, protože v rámci VSČR v uplynulém desetiletí vznikla v mnohých věznicích řada specializovaných oddělení a i zde jsou velmi pravděpodobně umisťováni odsouzení, kteří by měli být zařazeni do kategorie TPN.

Průběžně a zcela náhodně je zjišťováno, že ve standardních odděleních výkonu trestu v různých typech věznic (z různých praktických důvodů, aniž by byla takto omezena jejich práva) jsou zařazeni odsouzení spadající do kategorie TPN. Tato kategorie je zcela mimořádně náročná na zacházení ze strany personálu věznice, na vytvoření specifických podmínek pro ubytování denní režim a dále na intenzivní zdravotnickou péči. Odsouzení TPN jsou omezeni v některých aktivitách programu zacházení a je pro ně potřeba vytvářet takové programy, které budou vycházet z jejich specifických potřeb. Významnou problematikou jsou podmínky ve věznicích, kde jsou zřízena specializovaná oddělení pro tuto kategorii.

Je těžké motivovat člověka ke změně, který řeší své zdravotní postižení, dosud se nevyrovnal se změnou zdravotního stavu tak, aby se aktivně podílel na nabídnuté aktivitě v rámci programu zacházení. Věznice často nedisponují vhodnými prostorami a materiálním vybavením, které by dovolovalo vytvářet aktivity programu zacházení směřující k reedukační kompenzaci vlastního postižení.

Zacházení se skupinou TPN klade mimořádné nároky na výběr personálu. Odborní zaměstnanci musí být nejen zkušenými pracovníky v oblasti penologického zacházení, ale také by měli mít odborné znalosti v oblasti speciální pedagogiky, patopsychologie, případně rámcové znalosti v oblasti lékařství. Dozorci, vychovatelé i odborní zaměstnanci by měli být osobnostně disponováni pro práci s tak specifickou skupinou a měli by tvořit dobrý pracovní tým.

„Lékař, který apriorně přistupuje k obviněnému jako k muklovi, méněhodnotnému tvorovi, s nímž je zbytečné, či dokonce zatěžující ztrácet čas a slova, představuje bohužel výrazný stresor jak pro konkrétního obviněného, tak /zprostředkovně/ přinejmenším pro celou, v níž takto ošetřený vězeň žije. Naopak lékař, za žádných okolností neztrácející šarm, graciéznost, taktní a citlivou vtipnost a lehkost, jistou autentičnost vztahu lékař – pacient /setkávání v čase, který, byť omezen, je plně věnován tomu druhému/, vykonává pro tělesné i duševní zdraví vězňů mnoho.“

(Hála, 1996, s. 51)

Některé specifické skupiny odsouzených zařazených do výkonu trestu byly vyznačeny v předcházejících kapitolách. Kategorie TPN je definována v ustanoveních § 69 ZVTOS, v platném znění. Odst. 1 stanoví, že odsouzený trvale pracovní nezařaditelný je odsouzený:

- a) je starší 65 let, pokud sám nepožádá do zařazení do práce,
- b) který je uznán plně invalidním, nebo
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.

To jsou tři kritéria, která podmiňují zařazení odsouzeného na specializované oddělení pro TPN. Odsouzený může být na specializované oddělení zařazen již při nástupu do výkonu trestu v přijímacím oddělení, např. je-li starší 65 let a sám nepožádá o zařazení do práce nebo splňuje podmínky pro přiznání plného invalidního důchodu a nebo je na základě zdravotního stavu zařazen lékařem do zdravotní klasifikace „F“. Dále může být odsouzený zařazen na specializované oddělení v průběhu výkonu trestu, při splnění některého z výše zmíněných kritérií.

V souvislosti se zmíněnou zákonnou definicí se nabízí otázka, zda zásadním kritériem kategorizace u odsouzených s handicapem je jejich pracovní využitelnost a zda je vhodné, aby byli společně ubytováni odsouzení s velmi rozdílnými problémy. Ačkoli můžeme mít určité pochybnosti o správnosti systému kategorie odsouzených, je nutné vycházet ze stávající reality.

ZVTOS zmiňuje jako jedinou specifičnost zacházení s TPN omezenou možnost uložení kázeňského trestu. Vězeňská služba zde disponuje stejnou paletou trestů jako u kategorie mladistvých, to znamená, že TPN odsouzeným mohou být uloženy jen tyto kázeňské tresty:

- důtka,
- snížení kapesného nejvýše o 1/3 až na dobu 2 kalendářních měsíců,
- zákaz přijetí 1 balíčku v kalendářním roce,
- propadnutí věci,
- umístění do uzavřeného oddělení až na 14 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení,
- celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 10 dnů,
- umístění do samovazby až na 10 dnů,
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

V případě změny zdravotního stavu (ve smyslu zlepšení zdravotního stavu), může být odsouzený v průběhu výkonu trestu pracovní zařazen.

ŘVTOS počítá s ubytovací plochou u odsouzených TPN 6 metrů čtverečních. Ubytovací plocha u odsouzených ve standardním výkonu trestu odnětí svobody je stanovena na 4 metry čtvereční. Tento rozdíl je dán vyloučením využívání patrové postele pro ubytování TPN. Vězeňská služba je dle § 92 ŘVTOS povinna realizovat výkon trestu odnětí svobody u TPN zásadně ve specializovaných odděleních věznic, která zřizuje generální ředitel vězeňské služby.

Následující paragrafy uvádí zásady výkonu trestu TPN odsouzených. Podle § 93 ŘVTOS je nutné ubytovávat TPN odsouzené s těmito ohledy:

- *jsou-li na specializovaném oddělení umístěni odsouzení zařazení do různých základních typů věznic, musí být ubytováni odděleně podle základních typů věznic tak, aby méně narušení odsouzení vykonávaly trest odděleně od více narušených,*
- *do cel a ložnic se odsouzení umísťují s přihlédnutím k jejich zdravotnímu stavu na základě doporučení ošetřujícího lékaře, přičemž nekuřáci musí být na vlastní žádost vždy ubytováni odděleně od kuřáků,*
- *na návrh ošetřujícího lékaře nebo na vlastní žádost a se souhlasem tohoto lékaře mohou vykonávat vhodnou pracovní terapii uvnitř věznice, výjimečně i mimo věznici,*
- *prověrka početního stavu se provádí přímo na celách a ložnicích,*
- *podle rozhodnutí pokynů lékaře se zajišťuje rehabilitační péče, pokud to podmínky ve věznici umožňují,*
- *věznice nabízí odsouzeným účast na vhodných kulturně výchovných a sportovních aktivitách.*

Ve věznicích, kde je zřízeno specializované oddělení pro výkon trestu TPN odsouzených, kde disponují odpovídajícím technickým zázemím, je připravována pro odsouzené dietní strava dle primárního onemocnění a na základě indikace ošetřujícího lékaře.

6.1.1 Odsouzení starší 65 let

Jedná se o kategorii odsouzených, kteří vzhledem ke svému věku nemohou být pracovně zařazení, pokud si sami nepožádají o pracovní zařazení. Takto vymezuje věkovou kategorii starší 65 let ZVTOS. Umístění odsouzených starších 65 let na specializovaná oddělení je dáno jejich specifickými potřebami, možnostmi a schopnostmi. Specifika vychází z fyziologických změn, které souvisejí se stárnutím organismu člověka a je třeba je zohlednit v souvislosti s účelem výkonu trestu. Vyšší věk, stáří lze označit jako závěrečnou etapu lidského života.

Stárnutí ovlivňuje pracovní výkon člověka, ubývá fyzických sil, člověk se hůře učí novým věcem, ale více využívá životních zkušeností. Mnozí lidé spadající do této

věkové kategorie nežádají o starobní důchod a pokračují ve svém výkonu povolání, nebo si z ekonomických důvodů hledají pracovní příležitost.

Paradoxní je ekonomické postavení starobních důchodců ve výkonu trestu. V občanském životě představují starobní důchodci nižší sociální vrstvu. Ve výkonu trestu je postavení starobního důchodce jiné, náklady života ve výkonu trestu jsou nižší než v civilním životě. Většina pobírá pravidelně starobní důchod, senioři pak patří k nejbohatším vězňům. Je to dáno tím, že výše starobního důchodu bývá výrazně vyšší než odměna za práci, kterou si mohou pracovně zařazení odsouzení vydělat. Pro ilustraci lze uvést, že odsouzení zařazení do první platové skupiny pobírají hrubou mzdu ve výši 4500 Kč. Výše starobního důchodu je výrazně vyšší a není nijak daněna. Úctovaná výše nákladů výkonu trestu se stanoví v maximální výši 1500 Kč měsíčně.

(§ 8 odst. 2 vyhl. č. 10/2000 Sb.)

V praxi to znamená, že odsouzenému pobírajícímu starobní důchod se z důchodu odečítá částka 1500 Kč a pokud dotyčný nemá jiné pohledávky, zbytek důchodu představuje jeho kapesné. Jiná situace nastává v případě, kdy je odsouzený zařazen do terapeutického programu s hodinovou dotací alespoň 21 hodin týdně. V takovém případě je TPN – starobní důchodce osvobozen od povinnosti platit náklady výkonu trestu a ze starobního důchodu se mu nestrhává nic. Tato skutečnost může vytvářet podmínky pro to, aby odsouzení, kteří jsou v lepší fyzické kondici a nemají vlastní finanční prostředky, zneužívali starobní důchodce a pod pohrůzkou násilí na nich vyžadovali zajištění nákupů či jiné dary. Personál věznic tuto zkušenost má, vztahy mezi vězni sleduje a při náznacích je okamžitě řeší.

6.1.2 Odsouzení pobírající plný invalidní důchod

Podle z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, hlava 2 § 39 je pojištěnec plně invalidní, jestliže:

- a) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla jeho schopnost soustavné výdělečné činnosti nejméně o 66%, nebo*
- b) je schopen pro zdravotní postižení soustavné výdělečné činnosti jen za zcela mimořádných podmínek.*

Při určování poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti pojištěnce se vychází z jeho zdravotního stavu doloženého výsledky funkčních vyšetření a z jeho schopnosti vykonávat práce odpovídající zachovaným tělesným, smyslovým a duševním schopnostem s přihlédnutím k výdělečným činnostem, které vykonával předtím, než k takovému poklesu došlo. Dále pak k dosaženému vzdělání, zkušenostem a znalostem. Při tom se bere v úvahu, zda jde o zdravotní postižení trvale ovlivňující schopnost výdělečné činnosti pojištěnce, zda a jak je pojištěnec na své zdravotní postižení adaptován a schopnosti rekvalifikace pojištěnce na jiný druh výdělečné činnosti než dosud vykonával.

Způsob posouzení a procentní míru poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti, okruh zdravotních postižení umožňujících soustavnou výdělečnou činnost jen za zcela mimořádných podmínek stanoví prováděcí předpis.

Někteří odsouzení přicházejí do výkonu trestu s přiznaným plným invalidním důchodem. Někteří mohou požádat o přiznání plného invalidního důchodu v průběhu výkonu trestu, pokud se zhorší jeho zdravotní stav. Žádost o plný invalidní důchod podává odsouzený ve spolupráci se zdravotním oddělením zřízeným ve věznici a ve spolupráci se sociální pracovníci.

6.2 *Nejčastější postižení u odsouzených TPN*

Mezi TPN odsouzené často patří odsouzení se zdravotním, tělesným nebo smyslovým postižením. Za zdravotní postižení můžeme označit různá funkční omezení, fyzickou, mentální nebo smyslovou vadu, zdravotní stav nebo duševní omezení. Postižení se dá dle charakteru rozdělit na orgánové a funkční. Ve věznicích mají převahu orgánová postižení způsobená převážně úrazem či nemocí. Objevují se i funkční postižení zvláště u odsouzených, u kterých se objevuje jako následek dlouhodobého zneužívání návykových látek.

Příčinou zhoršeného zdravotního stavu (zdravotníky označováno jako zdravotní klasifikace „F”) je chronická nemoc. Nejčastěji se jedná o onemocnění srdeční a oběhová, onemocnění dýchacích orgánů, nemoci zažívacího traktu a diabetes. Některé zmiňované nemoci, jejich léčba a kompenzace je podmíněna zajištěním dietní stravy.

V některých případech se ve výkonu trestu u odsouzených vyskytují i velmi závažná onemocnění, která nejsou běžná (např. Marfanův syndrom), která ovlivňují nejen somatický stav odsouzeného, ale působí i na psychiku odsouzeného. Vágnerová uvádí: „*může se změnit nejenom aktuální prožívání a reagování, ale i některé vlastnosti jeho osobnosti*”. (Vágnerová, 2004, s. 75)

Vágnerová vidí reciproční vztah mezi psychickou a tělesnou složkou osobnosti. To znamená, že kvalita psychiky ovlivňuje jeho somatický stav a somatický stav ovlivňuje psychiku člověka. Tyto souvislosti vyhrocuje dále pobyt ve výkonu trestu. Lze očekávat, že při nástupu a průběhu nástupu trestu může dojít k celkovému zhoršení.

7 Vybrané věznice se specializovaným oddělením pro TPN

7.1 Věznice Břeclav

Historie Věznice Břeclav

Věznice Břeclav je architektonicky součástí komplexu justičních budov při Okresním soudu v Břeclavi. Byla postavena na sklonku 19. století pro potřeby okresního soudu. Vykonávaly se zde krátkodobé tresty.

Od roku 1953–1989 budova sloužila k jiným účelům. V roce 1990 byla převedena okresnímu soudu. Jedna část budovy sloužila potřebám okresního soudu, druhá část sloužila jako věznice. Samotná věznice prošla v letech 1993–1995 rekonstrukcí. Od roku 1995 byl zahájen provoz objektu jako pobočky Vazební věznice Brno.

1. 1. 1997 byla zřízena samostatná Vazební věznice Břeclav, která se v roce 2006 stala v rámci reprofilace věznicí pro odsouzené muže zařazené do výkonu trestu odnětí svobody s dohledem a s ostrahou. Specializovaná oddělení se musela zrekonstruovat tak, aby na odděleních byly zákonné podmínky pro výkon trestu TPN. V roce 2007 bylo vystavěno bezbariérové oddělení pro kategorii TPN v dohledu. To umožnilo přístup imobilním odsouzeným do některých částí věznice, zejména na zdravotní oddělení a do místností, kde se realizuje program zacházení. Specializované oddělení pro TPN ve věznici typu s ostrahou díky architektonickým překážkám tuto možnost nemá. Proto je snaha o umístění této kategorie těžce imobilních odsouzených do Věznice Pardubice, kde jsou podmínky pro umístění lepší.

V současné době má věznice celkovou kapacitu 176 míst, z toho je 27 míst pro oddělení výkonu vazby, která je spádovou věznicí pouze pro okres Břeclav a Hodonín. 152 míst je pro odsouzené.

Výkon trestu odnětí svobody

Jsou zde muži odsouzení do výkonu trestu odnětí svobody do věznice typu:

- a) oddělení s dohledem – celková kapacita 59 míst,
- b) oddělení s ostrahou – celková kapacita 90 míst,

- c) specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné v dohledu,
- kapacita tohoto oddělení je 18 míst. Je zcela bezbariérové s potřebnými stavebně technickými úpravami jako jsou bezbariérový nájezd pro invalidní vozík, přizpůsobené vstupní dveře a dveře do ložnic odsouzených, bezbariérové sociální zařízení,
- d) specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné v ostraze,
- kapacita tohoto oddělení je 63 míst, jinak stavebně technické podmínky výkonu trestu jsou podobné jako u výkonu trestu odnětí svobody s dohledem.

Programy zacházení

- **pracovní activity** – jsou sestaveny na základě doporučení ošetřujícího lékaře. Odsouzenému TPN lze doporučit pracovní terapii, která je výhradně určena pro odsouzené v dohledu s povoleným pohybem mimo věznici. Odsouzení se účastní sportovních a neziskových akcí nebo pomáhají s různými pracemi městu Břeclav,
- **vzdělávací activity** – odsouzení mohou navštěvovat kroužek angličtiny, zeměpisný kroužek, základy práce s PC a administrativní kroužek,
- **speciálně výchovné activity** – jsou určeny převážně odsouzeným v ostraze. Jde o psychosociální activity, kdy probíhá interakce mezi odsouzenými a psychologem věznice. Může být ve formě skupinové či individuální,
- **zájmové activity** – jde převážně o activity sportovního charakteru, u tělesně postižených o aplikované pohybové activity, které jim pomáhají kompenzovat zdravotního omezení, čímž zvyšují fyzickou a psychickou kondici. Dále je v nabídce čtenářský, hudební, divadelní, fotografický a zahradnický kroužek.

(Věznice Břeclav, www.vscr.cz.)

7.2 *Věznice Pardubice*

Historie Věznice Pardubice

5. 1. 1888 český zemský sněm odsouhlasil zřízení pardubické donucovací pracovny pro 400 káránců. Činnost zahájila v roce 1991 s kapacitou pro 500 káránců. Káránci měli pečovat o 62 hektarů vlastních i pronajatých zahrad a polí, pracovat v tkalcovně a výrobně sáčků. Dále pak pracovat v truhlářských, natěračských, obuvnických dílnách a dílnách na výrobu kotlů.

Byli zde zařazováni propuštění vězni a znovuzadržení vězni, u kterých se předpokládalo, že se nebudou schopni po propuštění z věznice zapojit do pracovního procesu nebo u nichž byly předpokládány sklony k násilnostem. Pracovna měla jedince naučit pracovním zvyklostem. Káránci nedostávali finanční odměnu za práci, vydělané peníze sloužily k uhrazení výloh spojených s pobytem v pracovně. Pokud káranec v práci setrval určitou dobu, dostával prémii v hodnotě 20–30 % ze svého výdělku. Část mohli odeslat rodině a využít k nákupu povolených potravin. Zbylá část se ukládala, vyplácela se až při odchodu. Byl zde přísný režim s využitím tvrdých trestů. Mnozí vězni se pobytu v pracovně obávali, proto se nástup snažili oddálit například způsobem zdravotních potíží.

Na přelomu 19. a 20. století se začaly prosazovat snahy o humánnější způsob převýchovy káránců zmírněním omezení, zvýšením finanční částky na stravování, zlepšením lékařské péče a vyhrazením času pro vzdělávání.

Ve 20. století byly zřízeny nové dílny, kde káránci získávali znalosti z oboru krejčovství, kotelářství, bednářství, čalounictví, výroby kartáčů. Od draní peří a výroby sáčků se neopustilo. Pracovní aktivity začaly směřovat k práci v dílnách, kde byla větší možnost dohledu nad jejich prací a možnost naučit kárance pracovním návykům.

V roce 1943 začala pracovna fungovat jako výchovný tábor pro umístování mužů, kteří se vyhýbali nebo uprchli z nuceného pracovního nasazení v Německu. V roce 1950 byl schválen nový trestní zákon a z pracovny se stal zvláštní útvar nápravných zařízení. V roce 1952 byly ve věznici Pardubice umístěny ženy s kriminální činností a za politické názory proti totalitnímu komunistickému režimu. Ženy byly do věznice umístovány až do roku 1998. Poslední žena opustila věznici v roce 2004.

Z tehdejších 13 budov dodnes 3 slouží ke svému účelu, dvě z nich slouží jako ubytovna odsouzených. Celková kapacita věznice je 636 míst. Pro TPN je vyhrazeno 200 míst.

Výkon trestu odnětí svobody

Věznice Pardubice je věznicí s ostrahou. Profilace věznice umožňuje zařazení jednotlivých typů odsouzených mužů. Ve věznici byla zřízena oddělení:

- a) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených mužů,
- b) oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených mužů,
- c) specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici s dozorem – pouze jedno oddělení, které je upraveno bezbariérovým přístupem a sociálním zařízením,
- d) specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici s ostrahou – to je rozděleno do několika oddělení, čímž mohou být odsouzení lépe rozděleni do skupin podle svého omezení.

Obvinění mají nárok na lékařskou péči denně prostřednictvím zdravotnického střediska. To je sestaveno z vedoucího lékaře, vrchní sestry a dvou zdravotních sester. Dvakrát týdně dochází do věznice zubní lékař a jednou týdně kožní lékařka. U případů s nutnou hospitalizací v nemocničním zařízení jsou vězni eskortováni do některých vězeňských nemocnic. Ve věznici je poradna drogové prevence, která spolupracuje s okresním protidrogovým koordinátorem a příslušným K-centrem. Jednou týdně do věznice dochází nutriční terapeutka, která pomáhá sestavovat jídelníčky pro odsouzené s nařízenou dietou.

Programy zacházení

- **pracovní aktivity** – na základě doporučení ošetřujícího lékaře lze odsouzenému TPN umožnit práci k zajištění chodu specializovaného oddělení. Celý objekt věznice je rozestavěn na velké ploše, takže je možno využívat části pozemku

jako zahradu, kde mohou odsouzení vykonávat zahradnické práce. Další části pozemku jsou využívány pro sportovní aktivity a vycházky odsouzených,

- **terapeutické aktivity** - terapeutické skupiny se zaměřují na ovlivňování psychiky a pocítovaného fyzického stavu odsouzených. Provádí se formou ergoterapie, pravidelným cvičením pro zlepšení psychické i fyzické kondice a speciálně zaměřenými aktivitami, jako je práce v keramické dílně, muzikoterapie, relaxační aktivity, víkendová setkání s filmem či hudbou atd. Místnosti jsou speciálně vybaveny a přizpůsobeny tak, aby odsouzeným umožnily změnu stereotypnosti všedního dne. Tato změna napomáhá v komunikaci odsouzených a motivuje je k aktivnímu zapojení do smysluplné práce. Výsledky jejich práce jsou vystavovány v interiéru věznice, ale i mimo objekt.

(Kalábová, Kaláb, 2006; Šimeček, www.vscr.cz.)

7.3 *Věznice Karviná*

Historie Věznice Karviná

Věznice Karviná byla postavena počátkem 20. století, v 50. letech byla zrušena a pro účely vězeňské služby byla opět rekonstruována v letech 1995–1996. Do věznice byli eskortováni první vězni v roce 1997. Dříve věznice sloužila jako věznice vazební. V dnešní době zde vykonávají trest odsouzení v kategorii zvýšená ostraha.

Celková kapacita věznice je 179 míst, z toho 74 míst pro specializované oddělení pro odsouzené ve zvýšené ostraze.

Výkon trestu odnětí svobody

- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení se zvýšenou ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením
- specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených mužů s mentální retardací ve věznici se zvýšenou ostrahou,

- specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici se zvýšenou ostrahou, jehož součástí je i úsek pro imobilní odsouzené zařazené do typu věznice se zvýšenou ostrahou.

Programy zacházení

Jsou sestavovány na základě žádoucích změn v postojích a chování odsouzených. Zohledňovány jsou jejich možnosti, zájmy, dovednosti a pracovní zkušenosti. Aktivita jsou zaměřeny na dosažení výchovného cíle.

U odsouzených v dozoru jsou posuzovány pracovní zkušenosti z občanského života, finanční závazky (např. vyživovací povinnost), trestní minulost. Práce schopní odsouzení jsou zařazováni na vnitřní pracoviště v režii věznice nebo na vnější pracoviště Karvinska a Ostravska, zasažené dlužní a průmyslovou činností, kde se podílejí na údržbě výsadby v atriu.

- pracovní aktivity** – na základě doporučení ošetřujícího lékaře se mohou odsouzení účastnit práce potřebné k zajištění každodenního provozu věznice nebo jako pečovatelé u imobilních odsouzených,
- vzdělávací aktivity** – jsou realizovány školským zařízením (vede zaměstnanec výkonu trestu), či vzděláváním v korespondenčních kurzech. V nabídce je vzdělávání v oblasti základů práce na PC, anglického jazyka, výuky psaní úřední korespondence podle ČSN, zeměpisně - přírodovědného kroužku,
- zájmové a speciálně výchovné aktivity** - jsou zaměřeny na rozvoj sociálních dovedností, společenského chování, rozšiřování právního vědomí a zvládání stresu. V nabídce aktivit jsou komunikační dovednosti, biblioterapie, základy interpersonální komunikace, program aktivního stylu života, zvládání stresu a napětí pomocí AVS přístrojů, hudební relaxace, duchovní aktivity pod vedením kaplanů věznice. 2x za rok je možnost využít program Zastav, zamysli a změň se. Dalšími aktivitami jsou encyklopedické poznání, modelářský kroužek, práce v keramickém ateliéru, tvořivé dovednosti, stolní společenské hry, sudoku, hudební kroužek, filmový klub, motokroužek, sportovní hry a posilovna.

(Věznice Karviná, www.vscr.cz)

7.4 Vazební věznice Praha-Ruzyně

Historie Vazební věznice Praha - Ruzyně

V roce 1932 zemské zastupitelstvo rozhodlo, že dřívější donucovací pracovna v Praze na Hradčanech bude přemístěna do Prahy-Ruzyně. Donucovací pracovna na Hradčanech přesídlila do Ruzyně 30. 6. 1935. Činnost zahájila 1. 7. 1935 s kapacitou 200 míst.

Káránci měli za hlavní pracovní náplň práci na vedlejším statku a práci v dílnách. V období okupace sloužila budova pro potřeby protektorátního režimu. V letech 1945–1946 byli do věznice umisťováni váleční zajatci, kolaboranti a váleční zločinci. V období 1949–1989 zde měla své vazební oddělení StB. V roce 1950 byla postavena tzv. hlavní budova, která měla 6 pater s kapacitou 400 cel přizpůsobených požadavkům zvláštního oddělení úřadovny StB. Hlavní budova uzavřela dosavadní komplex budov. Začátkem 70. let ve věznici fungoval Odbor vyšetřování StB. Po roce 1989 změnila věznice několikrát název a změnil se dosavadní personál věznice. V roce 1993 byla dokončena rekonstrukce staré i nové budovy. Od 1. 7. 2007 bylo ve věznici vybudováno specializované oddělení pro TPN s původní kapacitou pro 26 TPN odsouzených v dohledu. V dnešní době je kapacita navýšena na 53 míst.

Výkon trestu odnětí svobody

- a) oddělení s dozorem pro odsouzené muže – bezdrogové zóně (odsouzení nikdy nebyli uživateli návykových látek a jsou pracovně zařazeni),
- b) oddělení s dozorem pro odsouzené muže,
- c) oddělení s ostrahou pro odsouzené muže,
- d) specializované oddělení pro trvale pracovně nezařaditelné,
- e) oddělení pro odsouzené ženy do věznice s dohledem – bezdrogová zóna,
- a) oddělení pro odsouzené ženy s dozorem – bezdrogová zóna – Řepy.

Programy zacházení

- ***speciálně výchovné aktivity*** – jsou zaměřeny na zlepšení sociálních dovedností, sebepoznání, schopnosti naslouchat sobě i druhým, umění přijímat pravidla, chápat jejich smysl (např. trénink sociálních dovedností, resocializační klub, diskusní kroužek na daná témata). Kroužek cvičení pro zlepšení psychické a fyzické kondice je zaměřen na udržení dobrého tělesného stavu, pružnosti, síly, obratnosti. Odsouzení se učí zdravému životnímu stylu a získávají nácvik zařazení do běžného života,
- ***zájmové aktivity*** – náhradou za pracovní činnosti je kroužek rukodělných činností, který vede odsouzené k udržení nebo získání pracovních dovedností. V rámci kroužku vyrábějí drobné předměty z technických materiálů a provádějí drobné úkoly pro různá oddělení ve věznici. Další zájmové kroužky přispívají k tomu, aby odsouzení dokázali volný čas využít vhodným způsobem – kroužek německého jazyka, čtenářský kroužek, kroužek stolního tenisu. Všechny volnočasové aktivity probíhají v kulturních místnostech na oddělení

(Vazební věznice Praha-Ruzyně, www.vscr.cz.)

Praktická část

V praktické části se zabývám zmapováním aktuálních podmínek výkonu trestu na specializovaných oddělení pro TPN ve vybraných věznicích. Dále příkládám případovou studii vybraného TPN odsouzeného a dotazníky od odsouzených TPN z Vazební věznice Praha-Ruzyně a Věznice Pardubice.

8 Otázky směřované zaměstnancům specializovaných oddělení pro TPN

8.1 Věznice Břeclav

1. V kterém roce bylo zřízeno ve vaší věznici specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné? Jaká je kapacita specializovaného oddělení pro TPN?

Specializované oddělení pro TPN odsouzené do věznice s dohledem bylo zřízeno v roce 2005 a pro odsouzené s ostrahou v roce 2006. Kapacita oddělení s dohledem je 18 odsouzených. V době prováděného výzkumu je zde zařazeno 21 odsouzených. Kapacita oddělení s ostrahou je 62 osob. V době prováděného výzkumu byla kapacita oddělení naplněna.

2. Jaké máte na specializovaném oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné dodatečné stavební úpravy?

V prosinci 2006 bylo zcela nově vybudováno oddělení pro odsouzené do věznice s dohledem. Současný stav vyhovuje. Jsou zde vhodné podmínky pro ubytování odsouzených i pro realizaci volnočasových aktivit.

Stavebně technické úpravy oddělení byly provedeny pouze na oddělení pro odsouzené s ostrahou. Především se jednalo o zvětšování cel (bourání příček). Tím se měla navýšit kapacita ložnic.

3. Jaké je personální obsazení?

Oddělení s dohledem má určeného 1 kmenového vychovatele, oddělení ostrahy má 2 kmenové vychovatele. Pro obě oddělení je společně určena 1 psychologka, 1 sociální pracovníce, 2 speciální pedagogové, 1 pedagog volného času a 1 duchovní.

Tento personál vykonává další pracovní povinnosti také na oddělení vazby, oddělení pro odsouzené s dohledem a na oddělení pro odsouzené do věznice s ostrahou.

4. Využíváte proškolené odsouzené jako „osobní asistenty“ pro imobilní TPN?

Osobní asistenti nejsou využíváni.

5. Jaké řešíte nejčastější problémy?

Odsouzení TPN do oddělení s ostrahou jsou umístěni ve 3. patře budovy bez výtahu. Imobilní odsouzení mají problémy při předvádění k lékaři a na aktivity programu zacházení. Na specializovaném oddělení jsou umístováni somaticky nemocní, odsouzení s těžkou psychiatrickou diagnózou, odsouzení zbavení právní způsobilosti, starobní důchodci, což velmi komplikuje vzájemné vztahy na oddělení. Pro oddělení není dostatek odborného personálu, lékařská péče je zajištěna pouze v době od 7:00 hod. do 16:00 hod.

8.2 *Věznice Pardubice*

1. V kterém roce bylo zřízeno ve vaší věznici specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné? Jaká je kapacita specializovaného oddělení pro TPN?

Specializované oddělení pro TPN pro odsouzené s dozorem byla zřízena v roce 2001, původní kapacita byla 51 lůžek (48 TPN + 3 imobilní odsouzené). Aktuální kapacita je 47 lůžek (41 TPN + 6 imobilních odsouzených). Průměrná kapacita v posledních 6 měsících je pro 50 odsouzených.

Specializované oddělení pro TPN pro odsouzené s ostrahou rok 2004, původní kapacita stanovena na 169 lůžek (165 TPN + 4 imobilní odsouzení). Aktuální kapacita je 186 lůžek (181 TPN + 5 imobilních odsouzených). Průměrná obsazenost za posledních 6 měsíců je 170 odsouzených.

2. Jaké máte na specializovaném oddělení pro trvale TPN dodatečné stavební úpravy?

- bidety, madla a úchyty ve sprchových koutech,
- ložnice pro imobilní odsouzené s vlastním sociálním zařízením a s možností sprchování či koupání,

- polohovací lůžka se signalizací,
- bezbariérové vstupy pro vozíčkáře v různých prostorách věznice.

3. Jaké je personální obsazení?

Standardní, není vyčleněn personál.

4. Využíváte proškolené odsouzené jako „osobní asistenty“ pro imobilní TPN?

Ano, získáváme je v rámci pilotního motivačního programu na téma „Příprava zdravotních asistentů – ošetřovatelů zařazených k výkonu pracovní činnosti při specializovaném oddělení pro TPN v rámci Věznice Pardubice“. Program je zaměřený k odborné přípravě vybraných odsouzených s předpokladem k jejich zařazení do výkonu pracovní činnosti (zdravotní asistent – ošetřovatel), v rámci specializovaného oddělení pro TPN Věznice Pardubice, s další možností integrace těchto osob po dobu výkonu trestu na trhu práce, který je ve Věznici Pardubice realizován zhruba 1 za půl roku. Zdravotnický kurz probíhá pod záštitou Školského vzdělávacího střediska Pardubice ve spolupráci s lektory Ústavu zdravotnických studií Univerzity Pardubice, prostřednictvím studentů oboru souvisejícího s pečovatelskou službou. Jedná se o formu týdenního školení v rozsahu minimálně 25 hodin, po kterém následuje na zdravotním středisku odborná praxe v rozsahu minimálně 10 hodin a následná další školení k dané problematice, která minimálně 2 za rok zajišťuje zdravotní personál ve zdravotním středisku věznice. Příprava vhodných odsouzených (ošetřovatelů potřebných pro praktický chod specializovaných oddělení) probíhá jednak pro Věznici Pardubice, ale je nabízena i jiným věznicím.

5. Jaké řešíte nejčastější problémy?

Kromě běžných problémů, které často přímo nesouvisí s výkonem trestu, přináší průběžně problémy zacházení s nemocnými a staršími odsouzenými. K 31. prosinci 2009 zde bylo evidováno 115 psychiatrických pacientů pravidelně medikovaných, 57 diabetiků, z toho 30 na inzulínu, 18 pacientů se záchvatovým onemocněním, 41 těžce nevyléčitelných pacientů a 245 dispenzarizovaných s různou kombinací diagnóz. Tito odsouzení vyžadují intenzivní péči vychovatelů a pravidelnou individuální péči odborných pracovníků zejména v podobě individuálních intervencí, opakovaných vyšetření, kontrol, lékařských zákroků a hospitalizací ve zdravotnických zařízeních

mimo objekt věznice. Stále je nutné řešit problémy spojené s psychickými zvláštnostmi věku gerontů.

8.3 Věznice Karviná

1. V kterém roce bylo zřízeno ve vaší věznici specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné? Jaká je kapacita specializovaného oddělení pro TPN?

Specializované oddělení pro TPN odsouzené ve zvýšené ostraze bylo zřízeno v roce 2003. V roce 2005 bylo zřízeno oddělení pro odsouzené v dozoru a v roce 2007 bylo zrušeno. Stanovená kapacita specializovaného oddělení pro TPN odsouzené ve zvýšené ostraze je 33 odsouzených a pro 3 imobilní.

2. Jaké máte na specializovaném oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné dodatečné stavební úpravy?

3 cely pro samostatné ubytování jsou upraveny pro potřeby imobilních odsouzených. Na každé cele je vlastní koupelna, WC s madly, vana nebo upravený sprchový kout.

3. Jaké je personální obsazení?

Na specializovaném oddělení pracují 2 vychovatelé, 1 speciální pedagog, 1 psycholog, 1 sociální pracovník, 1 vychovatel terapeut, 1 pedagog volného času, 1 kaplan. Kromě vychovatelů se odborní zaměstnanci věnují i odsouzeným zařazeným na specializované oddělení pro mentálně retardované ve zvýšené ostraze.

4. Využíváte proškolené odsouzené jako „osobní asistenty“ pro imobilní TPN?

V době prováděného výzkumu jsou 3 odsouzení do věznice s dozorem pracovní nezařazeni jako pečovatelé u mobilních odsouzených na specializovaném oddělení pro TPN. Tito vybraní odsouzení jsou proškoleni pracovníky Červeného kříže Karviná.

5. Jaké řešíte nejčastější problémy?

Problém nastává při změně zdravotní klasifikace odsouzeného, který není zcela imobilní a je nutné ho přechodně umístit na ložnici určenou pro imobilní. Dalším problémem je řešení návratu imobilního odsouzeného (bez funkčního rodinného zázemí) z výkonu trestu do občanského života – zajištění bydlení.

8.4 Vazební věznice Praha-Ruzyně

1. V kterém roce bylo zřízeno ve vaší věznici specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné? Jaká je kapacita specializovaného oddělení pro TPN?

Specializované oddělení pro TPN bylo zřízeno v roce 2007 pro odsouzené do věznice s dozorem. Původní kapacita oddělení byla 26 odsouzených v průběhu výkonu trestu byla kapacita navýšena na 55 odsouzených. V roce 2009 byla na základě žádosti ředitele věznice kapacita snížena na 53 odsouzených. Průběžně je oddělení naplněné.

2. Jaké máte na specializovaném oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné dodatečné stavební úpravy?

Byla provedena rekonstrukce koupelny – bezbariérový vstup, protiskluzová podlaha, madla na přidržení. K dispozici je stolička do sprchy pro osoby, které nemohou stát bez opory. Oddělení je umístěno ve 4. patře vazební věznice, na každé cele je toaleta, umyvadlo a kovové dveře (typické pro vazební věznici). Umístění imobilních jedinců by v těchto prostorách nebylo vhodné.

3. Jaké je personální obsazení?

Personál pracující na oddělení není vyčleněn pouze pro práci s touto skupinou odsouzených. Tabulkově zde pracují 2 vychovatelé, psycholog ¼ úvazku, 1 speciální pedagog ½ úvazku, 1 sociální pracovníce ½ úvazku. Nově bylo zřízeno místo pro vychovatele terapeuta, který vykonává pracovní povinnosti vychovatele, který není tabulkově obsazen.

4. Využíváte proškolené odsouzené jako „osobní asistenty“ pro imobilní TPN?

Ředitel věznice využil nabídky na proškolení odsouzených k pracovní činnosti zdravotní asistent – ošetřovatel z Věznice Pardubice. K proškolení došlo v únoru 2010. V době výzkumu nebyl na specializovaném oddělení TPN umístěn žádný imobilní odsouzený, který by potřeboval svého asistenta pro sebeobslužné činnosti.

5. Jaké řešíte nejčastější problémy

Prostory vazební věznice nejsou ideální pro umístění TPN. Je zde málo místa na realizaci řízených aktivit a na realizaci individuálních zájmových činností

odsouzených. Umístění ve 4. patře komplikuje realizaci vycházek odsouzených, které je nutno po skupinách svážet výtahem. Od doby zřízení nebylo oddělení plně personálně obsazeno. Skupina TPN je nesourodá. Rozdíly jsou v oblasti spáchaných trestných činů, v míře kriminálního narušení, ve zdravotním handicapu a v osobnostní struktuře. Větší požadavky jsou proto kladeny na formy individuálního zacházení a ne na práci se skupinou.

8.5 Závěr z odpovědí vybraných věznic

Dotazníky byly vypracovány k datu: Věznice Břeclav 2. 3. 2010, Věznice Pardubice 3. 3. 2010, Věznice Karviná 10. 3. 2010, Vazební věznice Praha-Ruzyně 11. 3. 2010)

Nejčastěji zmiňovanou problematičností výkonu trestu u skupiny TPN na specializovaných odděleních ve vybraných věznicích byla nesourodost skupiny. Ta se týká věku, charakteru trestné činnosti a aktuálního zdravotního stavu. Tento fakt klade náročné podmínky na zacházení a umísťování odsouzených. Dalším zmiňovaným problémem je fakt, že specializovaná oddělení pro TPN odsouzený byla zřízena poměrně před nedávnou dobou a věznice musely řešit některá úskalí s umístěním této kategorie odsouzených související se zdravotním omezením za provozu specializovaného oddělení. Týká se to především stavebně technických podmínek výkonu trestu na specializovaném oddělení.

9 Vybraná případová studie

M.K. byl dodán Policií České republiky do Vazební věznice Hradec Králové k výkonu vazby dne 21. 10. 2008. Byl odsouzen Okresním soudem v Rychnově nad Kněžnou k trestu odnětí svobody v celkové délce 7 měsíců nepodmíněně za spáchání trestného činu krádeže podle § 247/1e. Jednalo se o drobné krádeže v obchodních domech. Trestnou činnost páchal sám. Součástí soudního rozhodnutí je i nařízená ústavní sexuologická léčba po výkonu trestu. Po pravomocném odsouzení byl dispečerem Vězeňské služby kmenově zařazen a předán k výkonu trestu do Věznice Odolov dne 7. 11. 2008.

Na nástupním oddělení je zaznamenáno odlišné chování oproti jiným odsouzeným – nápadnější projevy osoby se sníženou mentální úrovní, labilitou a provokace. Adaptace na prostředí věznice byla problémová, bylo zaznamenáno i násilné chování vůči jeho osobě (popálení rozžhaveným zapalovačem na krku a na zádech).

V psychologickém posouzení ze dne 23. 12. 2008 bylo zaznamenáno: „*odsouzený je svobodný, bezdětný, před nástupem trestu měl vztah s přítelkyní, od tohoto vztahu má nerealistická očekávání, nástupem do výkonu trestu se kontakt s přítelkyní přerušil. Před nástupem do výkonu trestu neměl zajištěné trvalé bydlení, žil na ulici a přespával u kamarádů. Bylo mu kurátorem zařízeno bydlení v azylovém domě. Zde porušoval daná pravidla, s kurátorem nespolupracoval. Kontakt s rodiči nemá, ani neočekává, že by ho ve výkonu trestu přijeli navštěvovat.*“

Nukleární rodina:

Výchova probíhala v úplné rodině. Pro výchovné problémy byl ve 14 letech umístěn do diagnostického, později do výchovného ústavu pro děti a mládež. Důvodem bylo napadení a pobodání spolužáka, který ho dlouhodobě šikanoval. V 17 letech byl z výchovného zařízení propuštěn. Matka je vyučená knihovnice, otec zedník. Odsouzený je prostředním ze tří sourozenců. Se sourozenci není v kontaktu. Na základě sdělení odsouzeného lze výchovu interpretovat jako volnou, bez pevnějšího režimu. Bližší vztah má k otci, matka byla ve výchově přísnější a náročnější. Jako výchovné prostředky byly v rodině uplatňovány domácí vězení i fyzické tresty. Nikdo z rodiny nebyl soudně trestán. Identifikační vzor chybí.

Vzdělání:

Absolvoval 9 tříd ZŠ. Měl opakovaně sníženou známku z chování, dle jeho sdělení míval průměrný prospěch, neopakoval žádný ročník. Byl přijat na střední odborné učiliště oboru klempíř. Po 6 měsících učiliště opustil, pro nezvládnutí učiva. Obor mu vybral otec, vzdělání v praxi neuplatnil.

Kriminální zkušenosti:

Poprvé byl vyšetřován policií ČR ve 14 letech kvůli pobodání spolužáka. Následoval pobyt v diagnostickém ústavu. V minulosti byl 3x soudně trestán, vždy se jednalo o drobnou majetkovou trestnou činnost. Aktuálně je odsouzen na 7 měsíců odnětí osobní svobody za stejnou trestnou činnost a očekává další trest, očekávaná délka je asi 2 měsíce. Ve výkonu trestu je poprvé, sám neuvádí žádné problémy, ale výpověď je nevěrohodná. Nemá obavy z toho, že by mohl být napaden ostatními spoluvězni, přesto že byl popálen jiným spoluvězněm. Bude mít zájem vytvářet si podmínky pro podmíněné propuštění. Odsouzení si opakovaně stěžují na jeho nestandardní chování, pomočování, nedostatečné hygienické návyky.

Návyky:

Kouří pravidelně od 9 let 6 cigaret denně, alkohol pije pravidelně, denní dávka 0,5 l tvrdého alkoholu – vodky. Občas kouří marihuanu, gambling ojediněle. Má nařízenou ochrannou sexuologickou léčbu po propuštění z výkonu trestu. 2x byl léčen v psychiatrické léčebně pro poruchy chování a tušerství. V minulosti se pořezal na zápěstí bez úmyslu zemřít. V současné době popírá sebevražedné myšlenky. Pracovní návyky nemá fixované. Byl hlášen na úřadu práce. Protože nedodržoval smluvená pravidla, byl z evidence vyškrtnut. Nemá představy o životě po propuštění z výkonu trestu.

Závěrečné posouzení psychologa osobnosti odsouzeného:

„Jedná se o defektně socializovaný typ odsouzeného. Edukační vývoj byl narušen ústavní výchovou. Odpovídá přiléhavě bez latencí, mírně snížené psychomotorické tempo. Trestná činnost méně závažného charakteru, bez užitého násilí. Již zde měl problémy s ostatními. Chybí mu pracovní návyky. Abusus alkoholu. Z propouštěcí

zprávy a z další psychiatrické dokumentace je patrné, že se jedná o jedince se smíšenou disociální osobností, je anetický. Nutnost sexuální léčby není aktuálně v popředí. Emotivita se jeví jako oploštělá, je emočně nestabilní. Latentní agresivita. Riziko recidivy hodnotím jako vysoké. Chybí osoba blízká, nemá zajištěné bydliště. Intelekt orientačně v pásmu populačního podprůměru.“

Své závěry psycholog při nástupu do výkonu trestu opírá i o soudně znalecký posudek z oboru psychiatrie, který byl vypracován v souvislosti s šetřením trestné činnosti odsouzeného M. K., a který byl po nástupu do VT dodatečně vyžádán.

„U vyšetřovaného se jedná o výrazně nepříznivý disharmonický vývoj osobnosti, ve kterém dominují: nízká emoční diferenciací, poruchy sociálního chování, impulzivita, nepředvídatelnost v jednání, nezájem o bezpečnost vlastní i ostatních a neschopnost současné cílené činnosti. Jedná se o obraz smíšené poruchy osobnosti. Tato porucha osobnosti je trvalého rázu. V době spáchání trestného činu jednal vyšetřovaný v souladu se svými trvalými osobnostními rysy, nejednalo se o ojedinělý exces v jednání, ale o součást trvalých sociopatických tendencí.“

Znalecký posudek ve svém závěru uvádí, že „vyšetřovaný netrpěl a netrpí duševní chorobou ve vlastním slova smyslu, tedy psychózou. Vzhledem k tomu, že vývoj osobnosti vyšetřovaného není ukončen a jeho rodina rezignovala na další výchovné působení, byla mu uložena ochranná psychiatrická léčba ústavní formou, později ambulantní léčbou.“

Dále je k dispozici znalecký posudek z roku 2008 z oblasti sexuologie, kdy byl odsouzený trestně stíhán pro trestný čin omezování osobní svobody podle § 231 trestního zákona. Trestného činu se dopustil v roce 2007, kdy odsouzený napadl v restauračním zařízení neznámou ženu. Na toaletě ji násilím zamezil v odchodu, osahával ji, líbal a snažil se ji donutit k orálnímu styku. Podobné incidenty se opakovaly v 5 případech.

Citace ze znaleckého posudku sexuologa:

„Obviněný M. K. trpí a v době spáchání trestných činů trpěl sexuální deviací tzv. sexuální agresivitou. Tato deviace se projevovala tím, že se jeho sexualita projevovala náhle bez dvoření na podnět prsou různých neznámých sexuálně nevytlačených žen bez předchozího dvoření a namlouvání. Obviněný mohl v době spáchání skutku rozpoznat

společenskou nebezpečnost svého jednání plně, ale jeho ovládací schopnosti byly podstatně sníženy asi na polovinu. Obviněný je schopen chápat smysl trestného činu a plnohodnotně se ho účastnit. Pobyt obviněného na svobodě je nebezpečný a vyžaduje ústavní ochranné léčení. V současné době vykonává nedobrovolné ústavní psychiatricko sexuologické léčení. Nyní se nachází na začátku této léčby. Je nutné vytvořit u něj náhled na jeho deviaci, utlumit jeho deviaci naučit ho realizovat jeho deviaci v mezích zákona. To je možné jenom ochrannou ústavní sexuologickou léčbou. Sexuologický posudek byl zpracován dne 5. 7. 2008.“

Po dobu výkonu trestu ve Věznici Odolov se odsouzený chová nápadně oproti jiným odsouzeným. Není schopen se adaptace na prostředí, respektování daných pravidel. Neumí se přizpůsobit ve skupině odsouzených tak, aby nevyvolával konflikty. Je odeslán do vězeňské nemocnice na psychiatrické oddělení v Brně. Po návratu užívá pravidelně léky, které mají tlumit jeho projevy. Podařilo se vyřídít odsouzenému plný invalidní důchod.. Nařízená sexuologická léčba není zatím v popředí. Postupně má soudem nařízené další tresty. Opět se jedná o drobnou majetkovou trestnou činnost. Konec trestu se posunuje na 19. 8. 2010.

Vzhledem k tomu, že se změnila jeho zdravotní klasifikace, pobírá plný invalidní důchod spadá dle zákona do kategorie TPN a po dohodě ředitelů věznic je 6. 5. 2009 přeřazen do Věznice Pardubice. Zde je umístěn na specializované oddělení.

Hodnocení psychologa ve Věznici Pardubice upozorňuje na rizika spočívající zejména nízkém intelektu u odsouzeného v kombinaci s nízkými hygienickými návyky, které mohou vést ke konfliktům mezi spoluodsouzenými. Je zaevidován jako možný objekt napadení (MON). Dále je zde upozornění na sexuální deviaci (tušerství) a ohrožení ženského personálu věznice v souvislosti s deviací. I zde se opakují problémy s jeho chováním. Odsouzený opouští opakovaně prostory oddělení a vyhledává kontakt se zaměstnankyněmi věznice. Během vyžádaného pohovoru s psycholožkou dával psycholožce neslušné návrhy a snažil se o fyzický kontakt. Jako problémový jedinec byl přemístěn do Vazební věznice Praha-Ruzyně.

Vazební věznice Praha-Ruzyně 8. 9. 2009 zápis z nástupního oddělení:

Venku spolupracoval se sociálním kurátorem, spolupráce byla přerušena. Bylo mu zajištěno bydlení v azylovém domě, kde nedodržel režim a pro nízké hygienické návyky byl zařazen mezi problémové obyvatele azylového domu. Při pobytu v Pardubicích byl 8x kázeňsky trestán, kázeňsky odměněn nebyl.

Jako problémový odsouzený byl po domluvě ředitelů věznic přemístěn z věznice Pardubice do Vazební věznice Praha-Ruzyně. Byl zařazen na specializované oddělení pro TPN. Na nástupním oddělení si způsobil řezné rány na pravém předloktí, na zápěstí a na krku. Odsouzený negoval sebevražedné tendence. Záměrem sebepoškození bylo upoutat na sebe pozornost. Po této události byl nařízen zvýšený dohled dozorčí služby (každých 30 minut nepřetržitě). V dalších dnech se odsouzený několikrát obnažil před ženským personálem věznice v průběhu neutrální komunikace.

Nedaří se mu navazovat kontakt s odsouzenými. Neustále vyžaduje individuální pozornost zaměstnanců věznice. Ve skupině je jeho chování nápadné a stále hrozí nebezpečí fyzického útoku nebo šikany ze strany jiných odsouzených. Chování a projevy nelze ovlivnit obvyklými výchovnými prostředky. Odsouzený nemá náhled na své chování a nedokáže své projevy zvládnout. I přes změnu medikace a opakované hospitalizace na psychiatrickém oddělení ve Věznici Brno nedochází ke zlepšení. Opět se opakují pokusy o sebepoškození a projevy agresivity, kdy ničí vybavení cely (rozbití okna, rozbití umyvadla, trhání lůžkovin).

Ubytování s jinými odsouzenými je problémové. Odsouzený nedbá na osobní hygienu, pomočuje se, svými exkrementy znečistil osobní věci jiného odsouzeného. Opakovaně je umístěn na krizovém oddělení. Není schopen zvládnout samostatně ubytování a omezení prostoru, ve kterém se může svobodně pohybovat. I v maximálně vypjaté situaci je fascinován představou ženy ve své blízkosti. Osobám ženského pohlaví – zaměstnankyním věznice píše dopisy s obscénním obsahem, pokud má možnost, snaží se o fyzický kontakt.

V průběhu pobytu ve Vazební věznici Praha-Ruzyně byla hledána možnost nalézt pro zacházení s tímto odsouzeným vhodnější umístění. Vzhledem k tomu, že se u odsouzeného jedná o kombinaci snížené mentální úrovně a diagnostikované sexuální deviace, nebyl přijat na žádné specializované oddělení pro osoby se sníženou mentální

úrovni (působil by rušivě svými specifickými projevy v chování a kontraindikací pro umístění je sexuální deviace) ani na specializované oddělení pro osoby se sexuální deviací (vzhledem k nízké mentální úrovni by nebyl schopen spolupracovat na léčebném programu).

Odsouzený byl umístěn na krizovém oddělení kvůli zajištění bezpečnosti samotného odsouzeného i jeho okolí, včetně zaměstnankyň. Toto řešení však není možné považovat z odborného hlediska za přijatelné. Vzhledem k blížící se možnosti podání žádosti o podmíněné propuštění začala být zvažována vhodnost doporučení k podmíněnému propuštění tohoto velmi problémového a rizikového odsouzeného. Soudu bylo poskytnuto hodnocení odsouzeného v tom smyslu, že vzhledem k velmi specifickým rysům osobnosti smysl trestu dále neplní svůj účel. Jednalo se o podrobné hodnocení, které nestranný soud přijal. Odsouzený byl podmíněně propuštěn a eskortou předán k výkonu nařízené ochranné psychiatrické léčby.

9.1 Závěr vybrané případové studie

Případová studie byla vybrána proto, že je zde dostatek informací k osobě odsouzeného, podrobné znalecké posudky z oboru psychiatrie a sexuologie. Doba pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody je dostatečně dlouhá a zachycuje postupné změny v jeho chování. Použití běžných výchovných opatření, které se prokází jako neúčinné. Medikace vězeňským lékařem nestačí na utlumení jeho projevů, které vyplývají z jeho struktury osobnosti a diagnostikované smíšené poruchy osobnosti a sexuální agresivity.

Specializované zacházení v podmínkách specializovaného oddělení ve výkonu trestu nelze zabezpečit. Účel výkonu trestu je omezen pouze na izolaci pachatele trestné činnosti od společnosti. Proto je předán zdravotnickému zařízení. Je ale zdravotnické zařízení schopné zajistit to, aby M. K. získal náhled na svoji deviaci, aby na nařízené léčbě spolupracoval, aby léčbu předčasně neukončil? Prognóza není do budoucna dobrá. Řešení přinese asi až umístění do detenčního ústavu, až po spáchání závažného trestného činu, kde se projeví jeho anetičnost, sexuální agresivita, snížené ovládací schopnosti a nepředvídatelnost jednání.

10 Dotazníkový průzkum u odsouzených

10.1 Stanovení hypotéz

1. Věková kategorie 18–26 let (kategorie označována podle mezinárodních úmluv jako mladí dospělí) je ve specializovaných TPN nejméně početně zastoupena.
2. Spáchaný trestný čin, pro který je TPN ve výkonu trestu, má charakter ojedinělého excesu.
3. Zdravotní TPN je nejčastěji získané v průběhu života.
4. TPN odsouzení se cítí zdravotně omezeni.
5. Nejvíce zdravotně omezení se budou cítit odsouzení ve věkové kategorii 66 a více let.
6. Odsouzení TPN na specializovaných odděleních vnímají výkon jako omezení osobní svobody.
7. Mezi nejčastější ztráty u odsouzených bude uváděn pocit ztráty osobní svobody a ztráta kontaktu s rodinnými příslušníky.
8. Věková kategorie 18–26 let bude mít ze všech věkových kategorií největší zájem o nabídku aktivity zaměřené na problematiku lidského chování a mezilidských vztahů.
9. Odsouzení budou nejvíce vyžadovat kontakt s vychovatelem.
10. Nejčastějším finančním zdrojem bude vyplácený plný invalidní důchod.
11. Mladí odsouzení budou mít vyšší a málo pravděpodobné finanční potřeby než odsouzení staršího věku.
12. Odsouzení nepředpokládají problémy v civilním životě po propuštění z výkonu trestu.

10.2 Sestavení dotazníku

Mým požadavkem na sestavený dotazník byla stručnost a jasnost. Nechtěla jsem, aby jeho vyplnění přesáhlo dobu 10 minut. Předpokládala jsem, že mezi respondenty mohou mít někteří omezení v jemné motorice. Upřednostnila jsem otázky uzavřeného typu a otázky se škálovými položkami. Otázky uzavřeného typu nabízejí možnost rychlé, stručné odpovědi. Otázky se škálovými položkami jsou o něco náročnější v jejich použití (respondent musí vyhodnocovat, do jaké míry s nabízenou škálou souhlasí), ale taktéž umožňují rychlou, na psaní nenáročnou, odpověď. Aby typy otázek neměly pouze charakter výběrových odpovědí, zapojila jsem do dotazníku otázky otevřeného typu. Jejich aplikace byla nejvhodnější u hypotézy č. 7 a 8 (zjištění problémů a ztrát odsouzených ve výkonu trestu). Jsou časově náročnější na vyhodnocení, ale i na odpověď respondenta. Dále kladou větší nároky na jemnou motoriku. Jejich výhodou je možnost zjištění vyjadřovacích schopností a zjištění subjektivní odpovědi na danou otázku. (Havlík, 2004)

Abych mohla předem vymezit kategorie a způsob vyhodnocení, informovala jsem se u pracovníků ve vybraných specializovaných odděleních, jaké problémy a ztráty u odsouzených předpokládají. Všechny předem určené kategorie byly v odpovědích odsouzených zahrnuty.

Z důvodu omezených možností výzkumné šetření zopakovat, provedla jsem pilotáž připravených dotazníků. Byly rozdány do skupiny 15 osob, různého pohlaví, vzdělání a věkových kategorií od 18 – 70 let. Jelikož nešlo o osoby ve výkonu trestu, bylo nutné nastínit modelovou situaci. Šlo mi především o to, zda jsou schopni pochopit význam a hodnocení otázek. Všichni zúčastnění byli schopni dotazníky samostatně vyplnit v časovém limitu 10 min.

10.3 Vyhodnocení dotazníků od odsouzených TPN

1. Do které věkové kategorie spadáte?

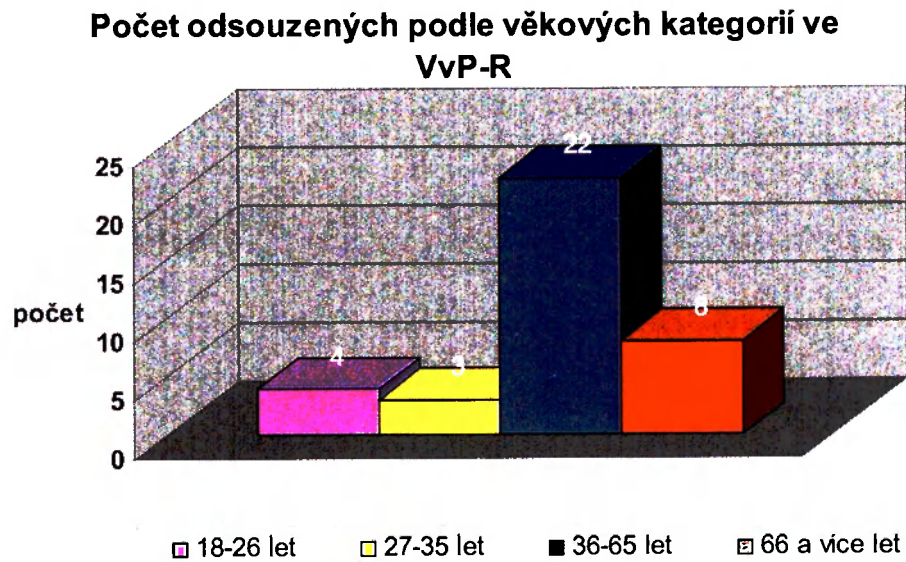
- a) 18–26 let
- b) 27–35 let
- c) 36–65 let
- d) 66 a více let

Ve Vazební věznici Praha-Ruzyně (dále VvP-R) bylo 37 dotazovaných odsouzených.

Věkové skupiny v pořadí:

- 1. 36–65 let
- 2. 66 a více let
- 3. 18–26 let
- 4. 27–35 let

Graf č. 1a – Počet odsouzených podle věkových kategorií ve Vazební věznici Praha-Ruzyně

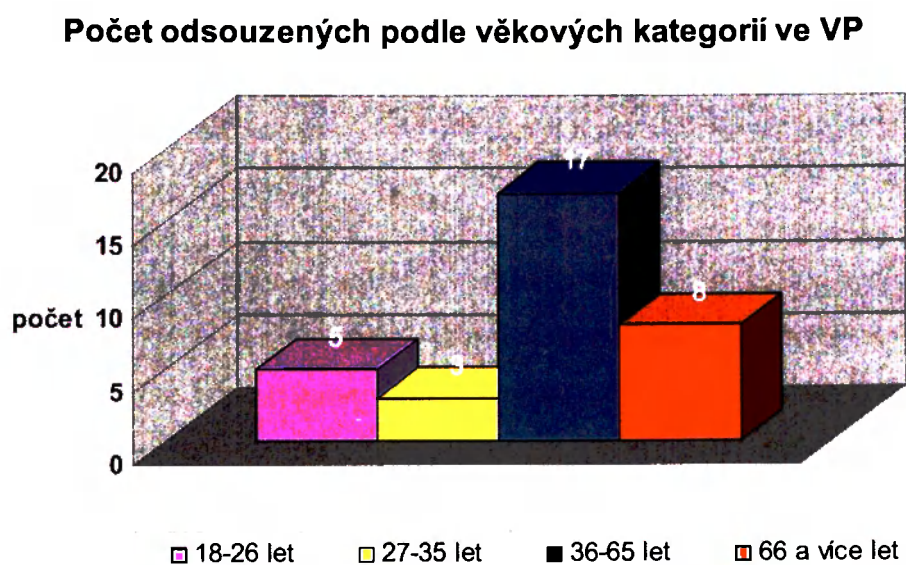

Ve Věznici Pardubice (dále VP) bylo 33 dotazovaných odsouzených

Věkové skupiny v pořadí:

1. 36–65 let
2. 66 a více let
3. 18–26 let
4. 27–35 let

Graf č. 1b – Počet odsouzených podle věkových kategorií ve Věznici Pardubice

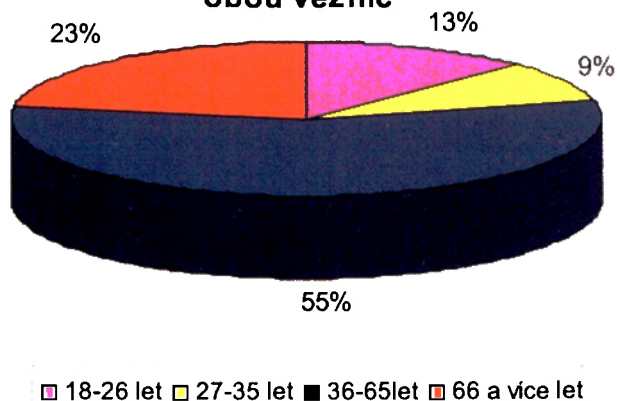

V obou věznicích byl celkový počet 70 dotazovaných odsouzených.
Procentuální vyjádření všech věkových skupin v obou věznicích.

Graf č. 1c – Počet odsouzených podle věkových kategorií v rámci obou věznic

Procentuální přehled věkových kategorií v rámci obou věznic

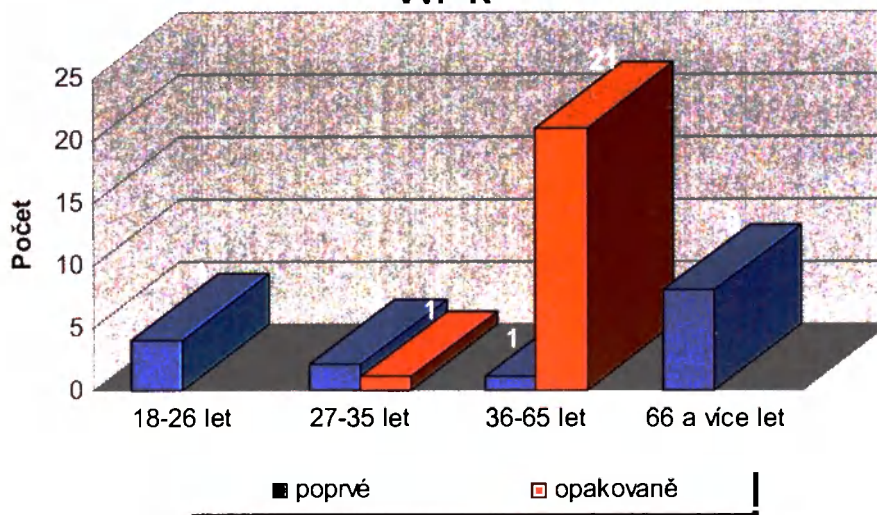
2. Ve výkonu trestu jste?

- a) poprvé
- b) opakovaně

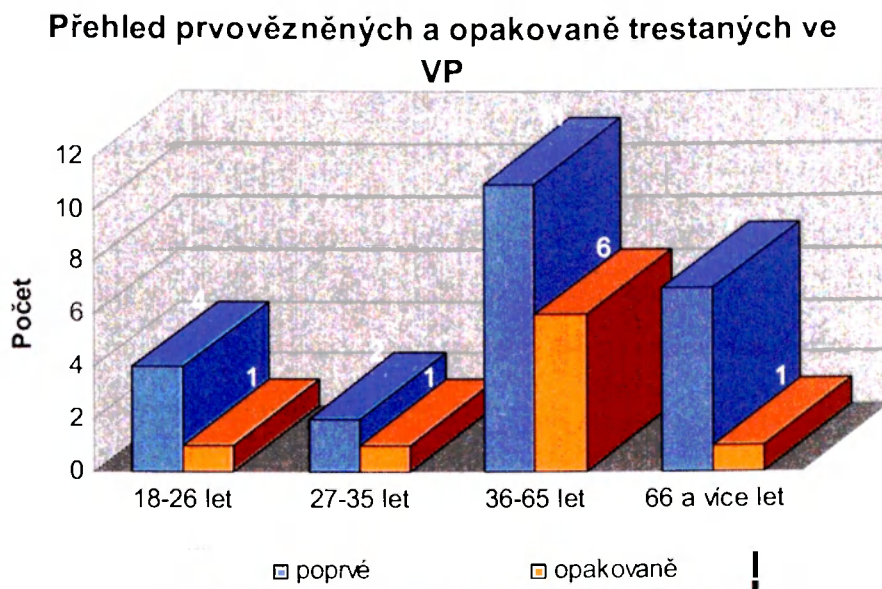
Ve VvP-R byla nejpočetnější skupina opakovaně trestaných s počtem 22 odsouzených. Skupina poprvé trestaných měla počet 15 odsouzených.

Graf č. 2a – Přehled prvovězněných a opakovaně trestaných ve Vazební věznici Praha-Ružyně

Přehled prvovězněných a opakovaně trestaných ve VvP-R

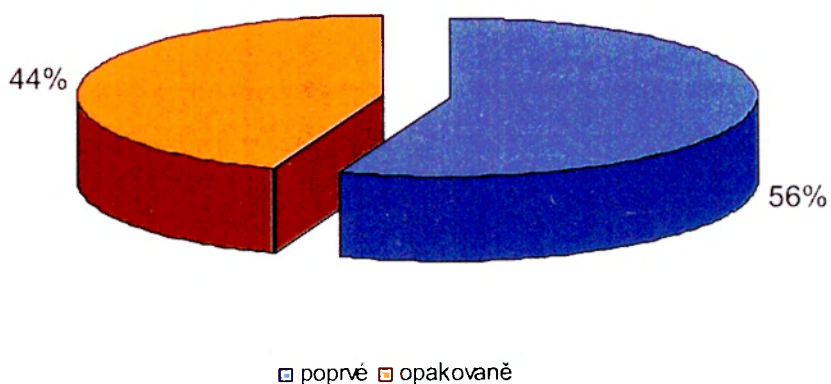
Graf č. 2b – Přehled prvovězných a opakovaně trestaných ve Věznici Pardubice

Z celkového počtu odsouzených počtu byla procentuálně vyšší skupina poprvé trestaných než skupina opakovaně trestaných.

Graf č. 2c – Přehled prvovězných a opakovaně trestaných v rámci obou věznic

Procentuální přehled prvovězných a opakovaně trestaných v rámci obou věznic

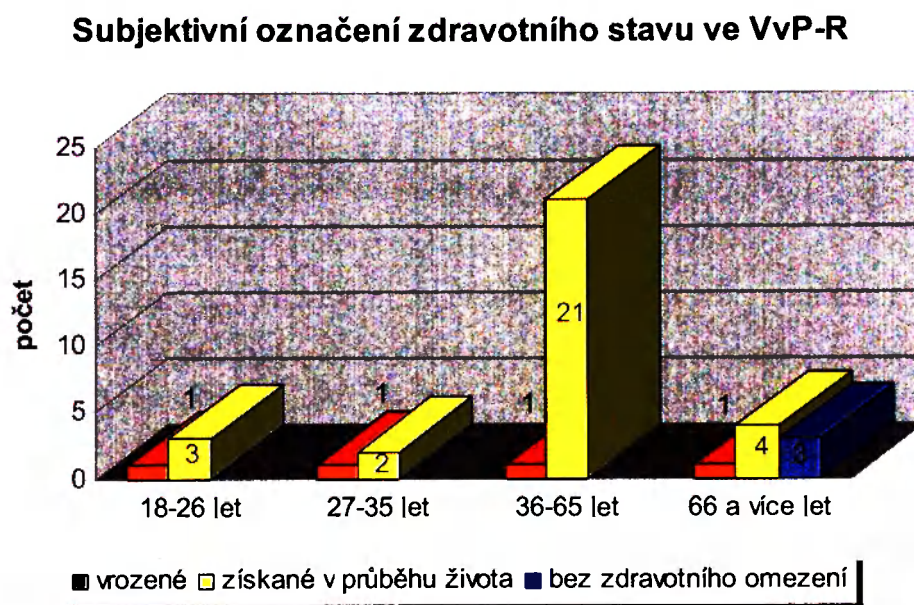
3. Vaše zdravotní omezení je dle vašeho subjektivního názoru:

- a) vrozené
- b) získané v průběhu života
- c) nemám žádné zdravotní omezení

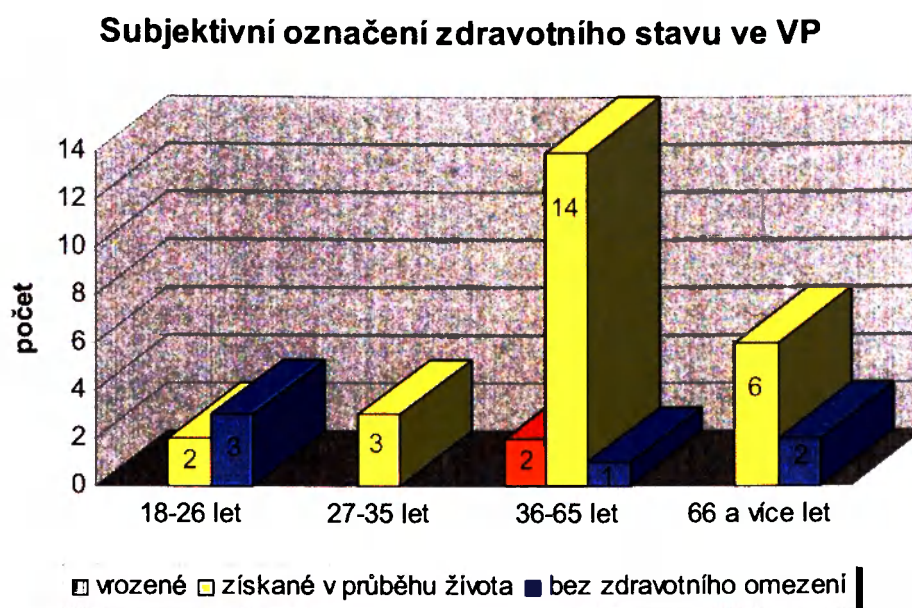
Ve VvP-R byla nejčastěji zmiňována kategorie subjektivního zdravotního omezení získaného v průběhu života s počtem 30 odsouzených. Další kategorií byla kategorie vrozeného zdravotního omezení s počtem 4 odsouzení. 3 odsouzení se zařadili do kategorie bez zdravotního omezení.

Ve VP byla nejčastěji zmiňována kategorie subjektivního zdravotního omezení získaného v průběhu života s počtem 25 odsouzených. Další kategorií byla kategorie bez zdravotního omezení s počtem 6 odsouzených. 2 odsouzení se zařadili do kategorie vrozeného zdravotního omezení.

Graf č. 3a – Subjektivní označení zdravotního stavu ve Vazební věznici Praha-Ruzyně

Graf č. 3b – Subjektivní označení zdravotního stavu ve Věznici Pardubice

4. Pokud máte zdravotní omezení, vyznačte jeho míru subjektivního vnímání na stupnici od 0–3:

(0 = nemám omezení; 1 = částečně omezen; 2 = omezen; 3 = velmi omezen)

Ve VvP-R se nejvíce zdravotně omezení cítili odsouzení ve věkové kategorii:

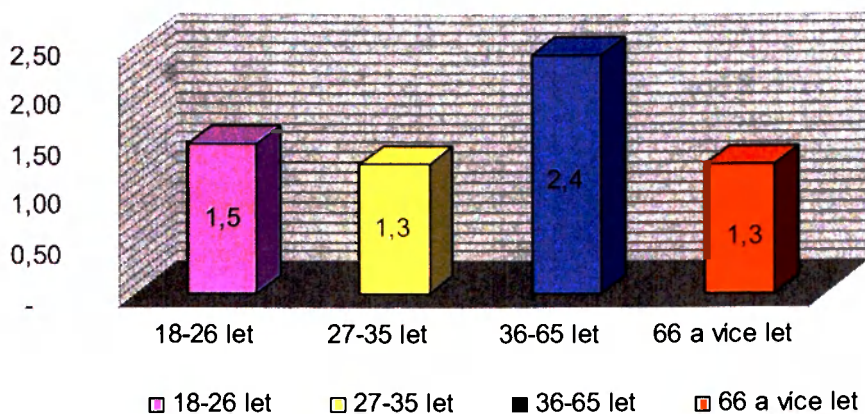
1. 36–65 let s průměrnou hodnotou 2,4
2. 18–26 let s průměrnou hodnotou 1,5
3. 27–35 let; 66 a více let se cítili stejně zdravotně omezení s průměrnou hodnotou 1,3

Ve VP se nejvíce zdravotně omezení cítili odsouzení ve věkové kategorii:

1. 27–35 let s průměrnou hodnotou - 2,7
2. 36–65 let s průměrnou hodnotou 2,4
3. 18–26 let s průměrnou hodnotou 1,8
4. 66 a více let s průměrnou hodnotou 1,4

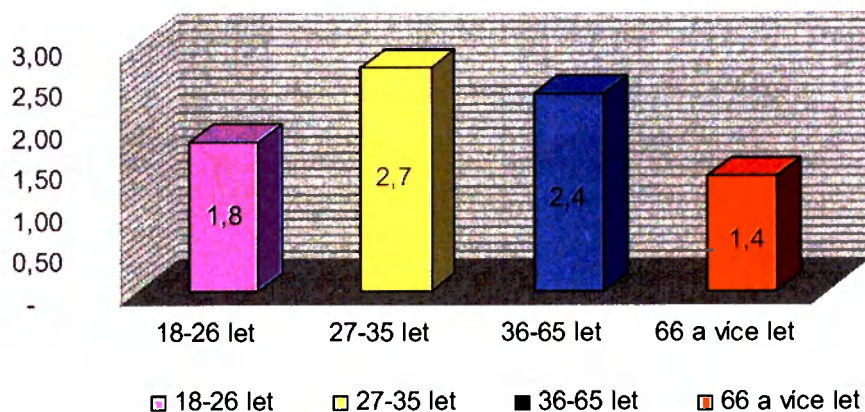
Graf č. 4a – Průměrné hodnoty subjektivního vnímání zdravotního omezení v rámci věkových kategorií ve Vazební věznici Praha-Ruzyně

**Průměrné hodnoty subjektivního vnímání
zdravotního omezení v rámci věkových kategorií ve
VvP-R**

Graf č. 4b – Subjektivní označení zdravotního stavu ve Věznici Pardubice

**Průměrné hodnoty subjektivního vnímání
zdravotního omezení v rámci věkových kategorií ve
VP**

5. Jaký problém vám přináší výkon trestu odnětí svobody?

(stručně vlastními slovy, možnost více odpovědí)

Ve VvP-R byly odsouzenými nejčastěji zmiňovány problémy:

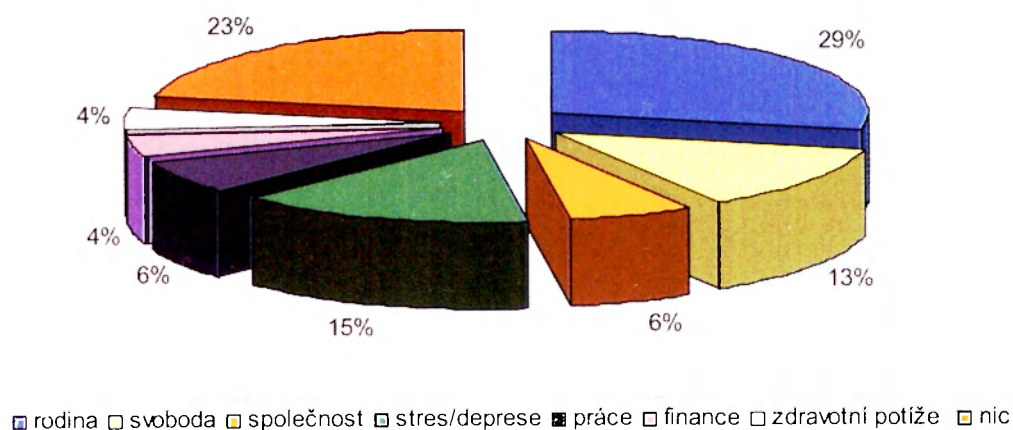
1. rodinné (29 %)
2. nic (23 %)
3. stres/deprese (15 %)
4. svobodné rozhodování (13 %)
5. společenské (6 %); pracovní (6 %)
6. finanční (4 %); zdravotní (4 %)

Ve VP byly odsouzenými nejčastěji zmiňovány problémy:

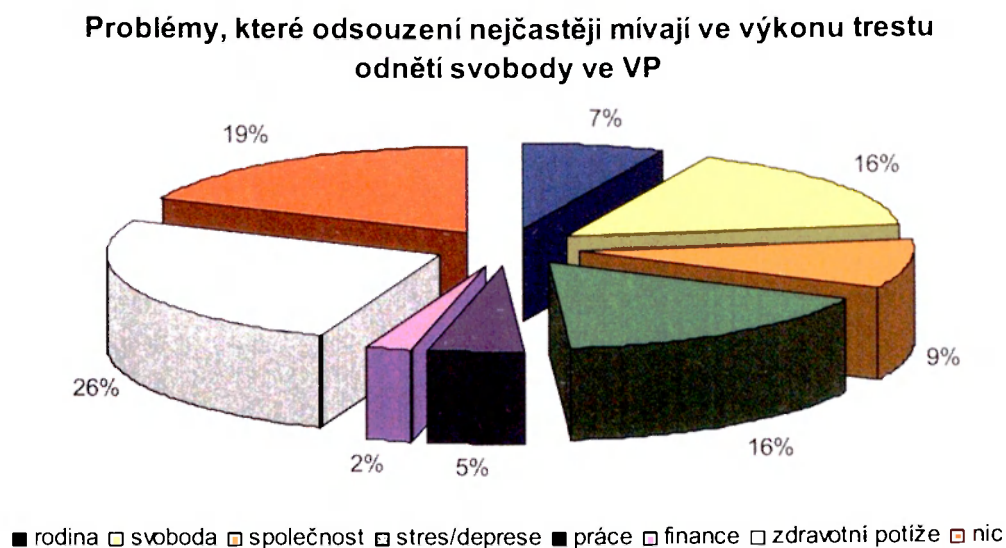
1. zdravotní (26 %)
2. nic (19 %)
3. svobodné rozhodování (16 %); stres/deprese (16 %)
4. společenské (9 %)
5. rodinné (7 %)
6. pracovní (5 %)
7. finanční (2 %)

Graf č. 5a – Problémy, které odsouzení nejčastěji vnímají ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Praha-Ruzyně

Problémy, které odsouzení nejčastěji mívají ve výkonu trestu odnětí svobody ve VvP-R

Graf č. 5b – Problémy, které odsouzení nejčastěji vnímají ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Pardubice

6. Co vám nejvíce chybí ve výkonu trestu odnětí svobody?

(stručně vlastními slovy, možnost více odpovědí)

Ve VvP-R odsouzeným nejčastěji chybí:

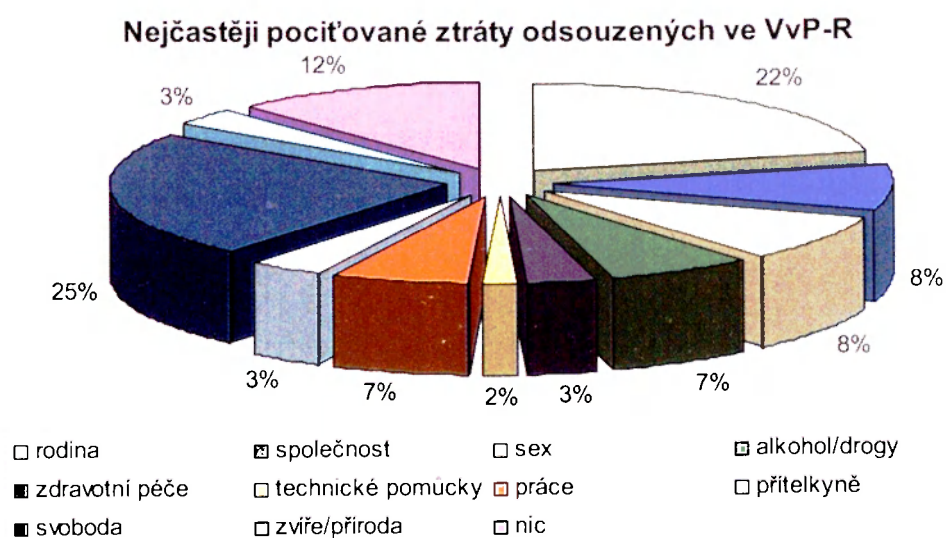
1. svoboda (25 %)
2. rodina (22 %)
3. nic (12 %)
4. společnost (8 %); sex (8 %)
5. alkohol/drogy (7 %); práce (7 %)
6. zdravotní péče (3 %); zvíře/příroda (3 %); přítelkyně (3 %)
7. technické pomůcky (2 %)

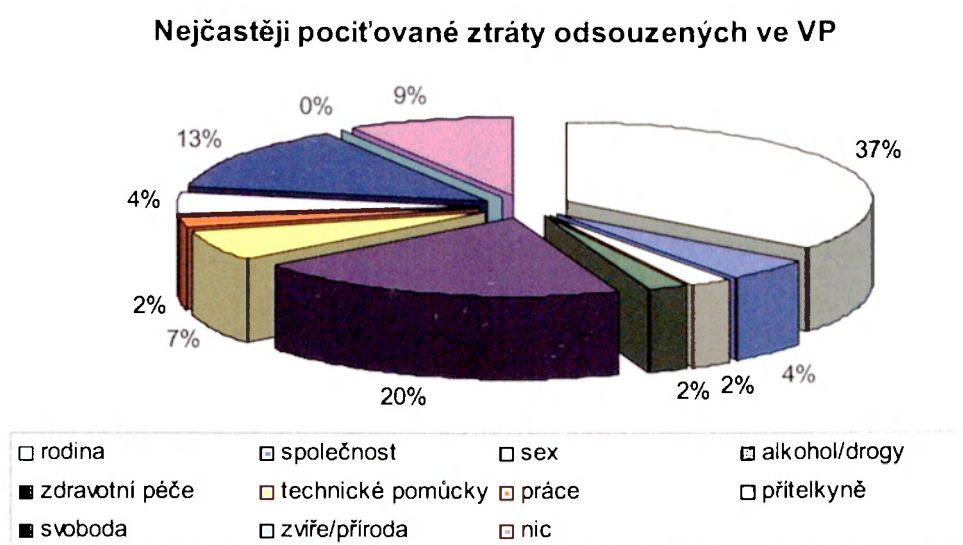
Ve VP odsouzeným nejčastěji chybí:

1. rodina (37 %)
  2. zdravotní péče (20 %)
  3. svoboda (13 %)
  4. nic (9 %)
  5. technické pomůcky (7 %)
  6. společnost (4 %); přítelkyně (4 %)
  7. sex (2 %); alkohol drogy (2 %); práce (2 %)
  8. zvíře příroda (0 %)

Graf č. 6a – Nejčastěji pociťované ztráty odsouzených ve Vazební věznici Praha-Ruzyně

Graf č. 6b – Nejčastěji pociťované ztráty odsouzených ve Věznici Pardubice

7. Jak důležitá je pro vás nabídka aktivit programu zacházení, které jsou zaměřeny na problematiku lidského chování a mezilidských vztahů?

(vyjádřete pomocí škály 0 = nedůležitá; 1 = méně důležitá; 2 = důležitá; 3 = spíše důležitá; 4 = velmi důležitá)

Ve VvP-R byly nejvíce důležité aktivity týkající se problematiky lidského chování a mezilidských vztahů pro odsouzené ve věkových kategoriích:

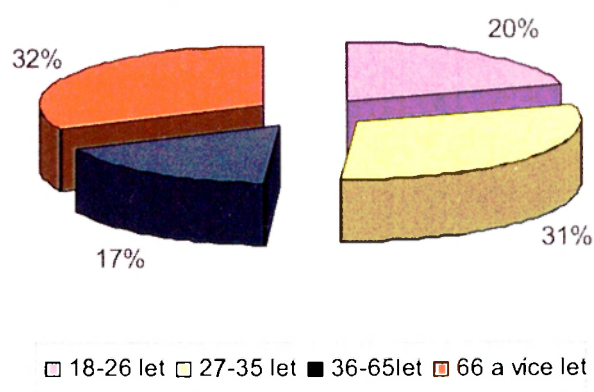
1. 66 a více let (32 %)
2. 27 – 35 let (31 %)
3. 18 – 26 let (20 %)
4. 36 – 65 let (17 %)

Ve VP byly nejvíce důležité aktivity týkající se problematiky lidského chování a mezilidských vztahů pro odsouzené ve věkových kategoriích:

1. 36–65 let (55 %)
2. 27–35 let (17 %); 66 a více let (17 %)
3. 18–26 let (11 %)

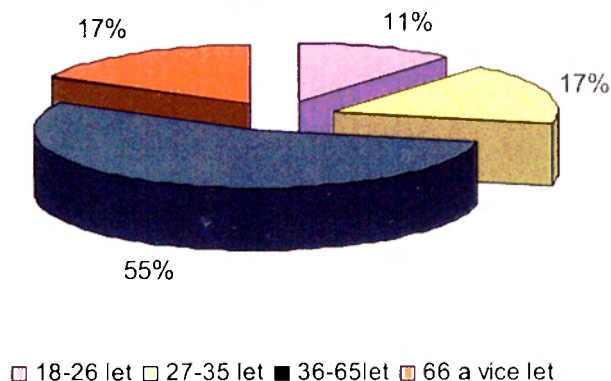
Graf č. 7a – Důležitost nabídky aktivit programu zacházení zaměřených na mezilidské vztahy pro odsouzené ve Vazební věznici Praha-Ruzyně

Důležitost nabídky aktivit zaměřených na mezilidské vztahy pro odsouzené - VvP-R

Graf č. 7b – Důležitost nabídky aktivit programu zacházení zaměřených na mezilidské vztahy pro odsouzené ve Věznici Pardubice

Důležitost nabídky aktivit zaměřených na mezilidské vztahy pro odsouzené - VP

8. Jak důležité jsou pro vás služby:

(vyjádřete pomocí škály 0 = nedůležitá; 1 = méně důležitá; 2 = důležitá; 3 = spíše důležitá; 4 = velmi důležitá)

- vychovatele
- psychologa
- speciálního pedagoga
- sociálního pracovníka

Ve VvP-R odsouzení nejvíce využívaly služby:

1. vychovatele (42 %)
2. speciálního pedagoga (23 %)
3. sociálního pracovníka (18 %)
4. psychologa (17 %)

Ve VP odsouzení nejvíce využívaly služby:

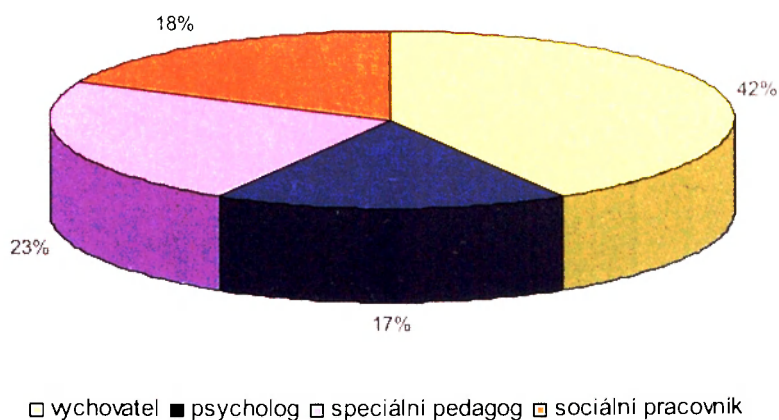
1. vychovatele (38 %)
2. sociálního pracovníka (35 %)
3. speciálního pedagoga (19 %)
4. psychologa (8 %)

V obou věznicích odsouzení nejvíce využívaly služby:

1. vychovatele (41 %)
2. sociálního pracovníka (25 %)
3. speciálního pedagoga (21 %)
4. psychologa (13 %)

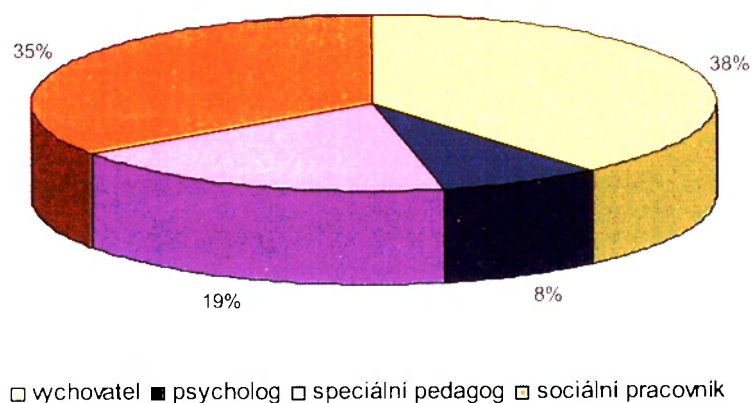
*Graf č. 8a – Hodnocení využití služeb odborných zaměstnanců odsouzenými
v průměrných hodnotách ve Vazební věznici Praha-Ruzyně*

**Hodnocení využití služeb odborných zaměstnanců
odsouzenými v průměrných hodnotách ve VvP-R**

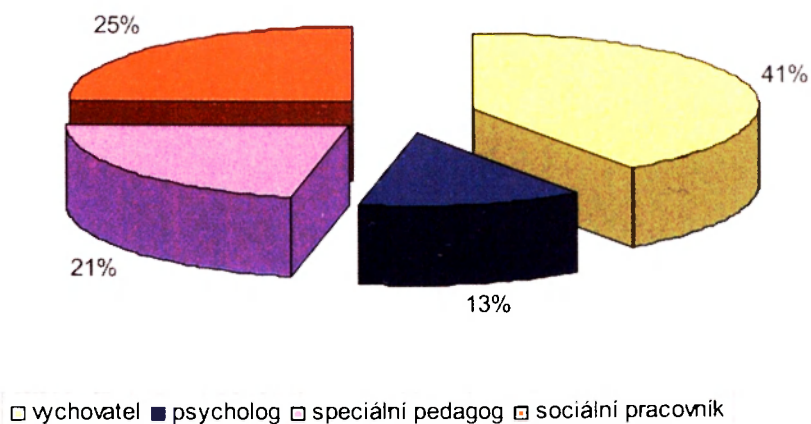
*Graf č. 8b – Hodnocení využití služeb odborných zaměstnanců odsouzenými
v průměrných hodnotách ve Věznici Pardubice*

**Hodnocení využití služeb odborných zaměstnanců
odsouzenými v průměrných hodnotách ve VP**

*Graf č. 8c – Hodnocení využití služeb odborných zaměstnanců odsouzenými
v průměrných hodnotách v rámci obou věznic*

**Hodnocení využití služeb odborných zaměstnanců
odsouzenými v průměrných hodnotách v rámci obou věznic**

9. Jaký je váš finanční příjem?

- a) plný invalidní důchod
- b) částečný invalidní důchod
- c) starobní důchod
- d) žádný finanční příjem

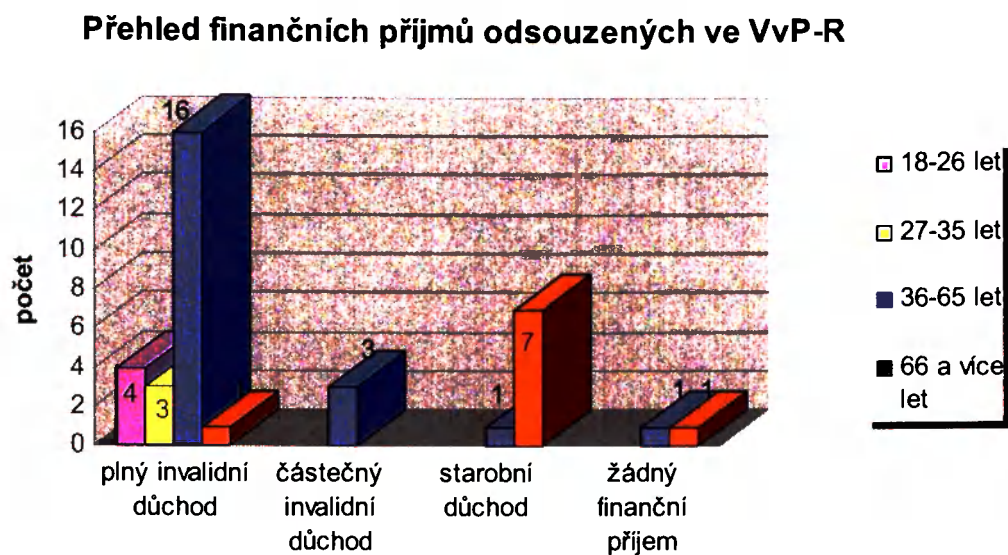
Nejčastější kategorií finančních příjmů ve VvP-R byla kategorie:

1. plný invalidní důchod
2. starobní důchod
3. částečný invalidní důchod
4. žádný finanční příjem

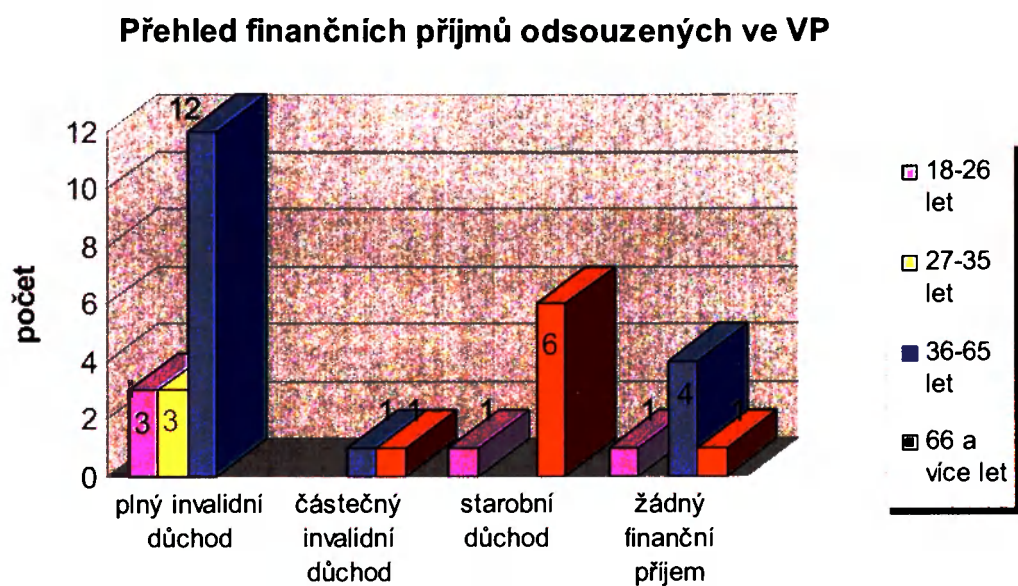
Nejčastější kategorií finančních příjmů ve VP byla kategorie:

1. plný invalidní důchod
2. starobní důchod
3. žádný finanční příjem
4. částečný invalidní důchod

Graf č. 9a – Přehled finančních příjmu odsouzených ve Vazební věznici Praha-Ruzyně

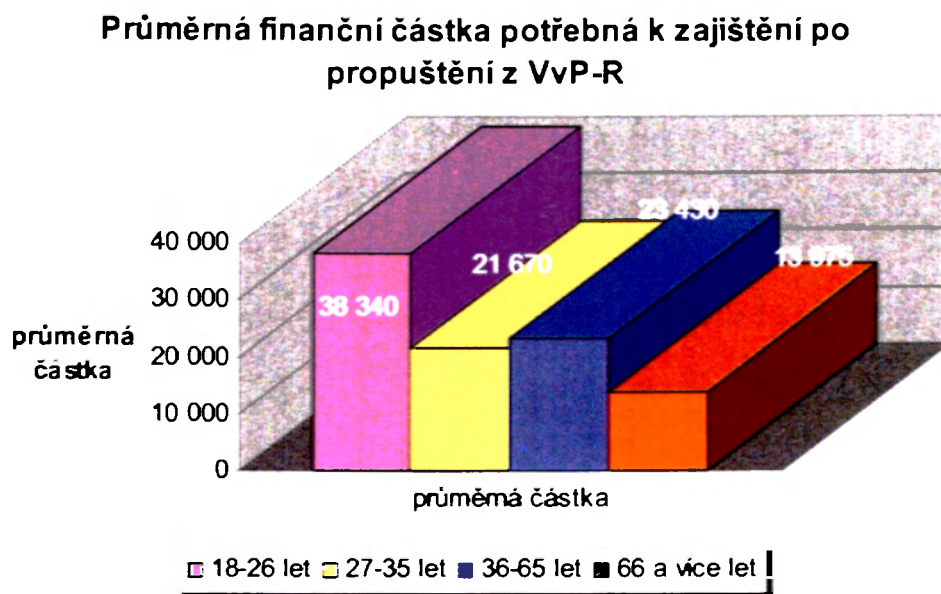

Graf č. 9b – Přehled finančních příjmů odsouzených ve Věznici Pardubice

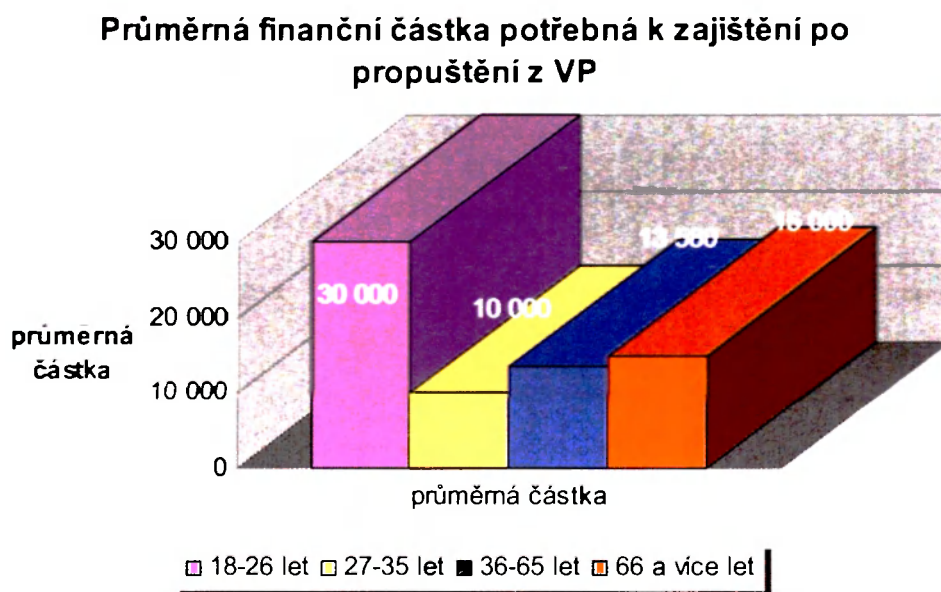

10. Jak velká je potřebná finanční částka k zajištění vašich potřeb v civilním životě?

Graf č. 10a – Průměrná finanční částka k zajištění potřeb po propuštění z Vazební věznice Praha-Ruzyně

Graf č. 10b – Průměrná finanční částka k zajištění potřeb po propuštění z Věznice Pardubice

11. Obáváte se propuštění z výkonu trestu?

- a)** ano
- b)** ne

Ve VvP-R se propuštění z výkonu trestu nejméně obávali odsouzení ve věkových kategoriích:

- 1.** 18–25 let; 27–35 let
- 2.** 36–65 let
- 3.** 66 a více let

Ve VvP-R se propuštění z výkonu trestu nejméně obávali odsouzení ve věkových kategoriích:

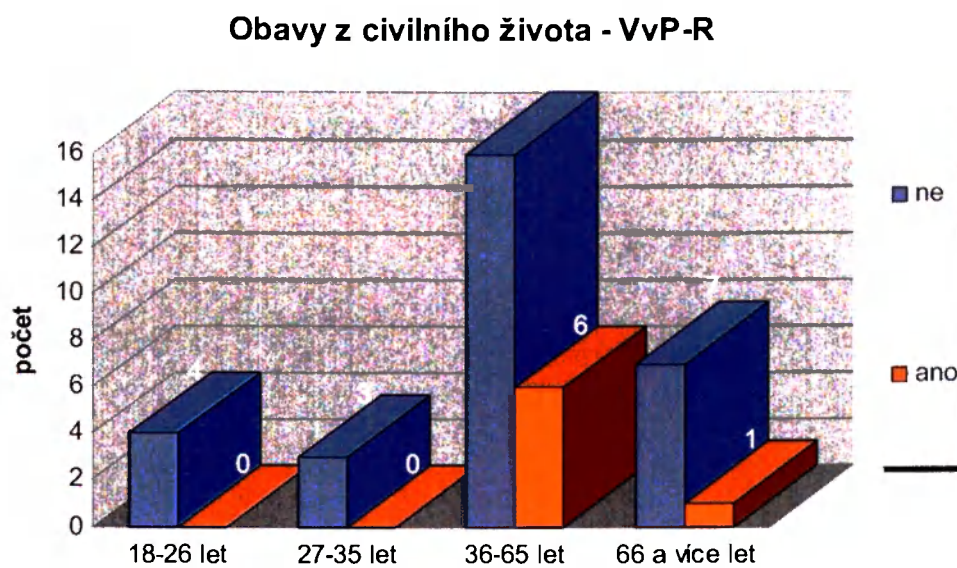
- 1.** 18–26 let
- 2.** 66 a více let
- 3.** 36–65 let
- 4.** 27–35 let

V obou věznicích se 53 odsouzených neobávalo propuštění z výkonu trestu, 17 odsouzených se propuštění z výkonu trestu obávalo.

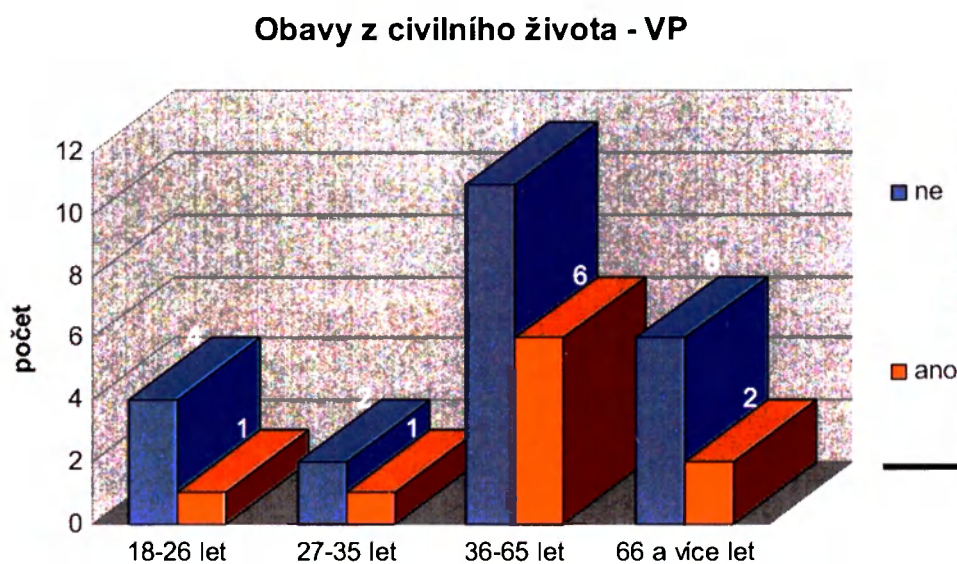
Někteří odsouzení v dotazníku specifikovali jejich obavy. Nejčastěji byly zmiňovány obtíže, týkající se zdravotního stavu (4 odp.), financí (4 odp.), přijetí společností (3 odp.), zajištění bydlení (2 odp.), dále byla zmiňována obava ze styku s návykovými látkami a recidiva.

*Graf č. 11a – Obavy z civilního života u odsouzených ve Vazební věznici Praha-
Ružyně*

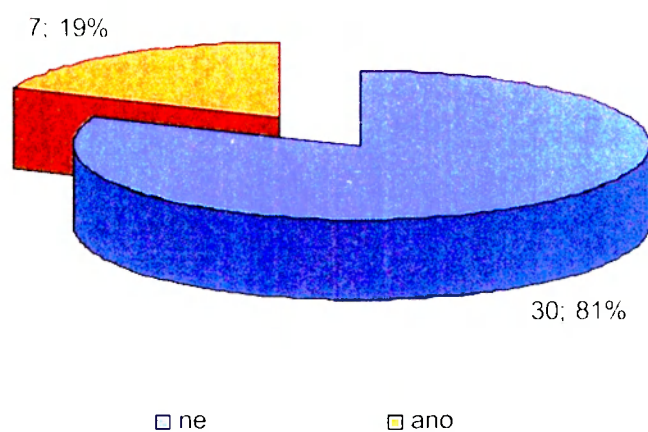

Graf č. 11b – Obavy z civilního života u odsouzených ve Věznici Pardubice

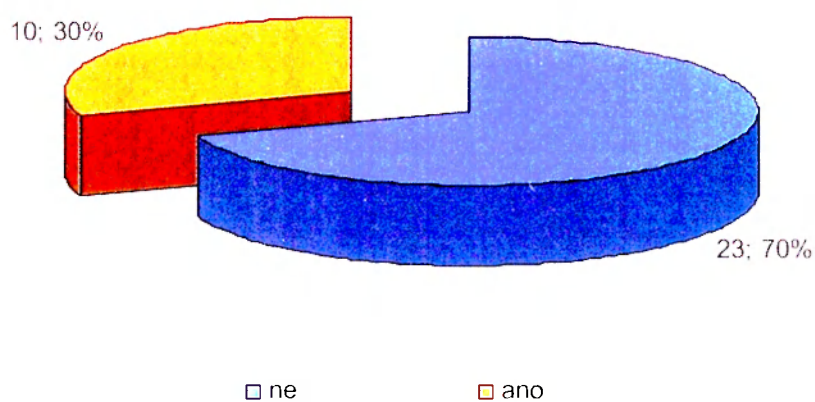
Graf č. 11c – Procentuální vyjádření obav z civilního života u odsouzených ve Vazební věznici Praha-Ružyně

**Procentuální vyjádření obav z civilního života
VvP-R**

Graf č. 11d – Procentuální vyjádření obav z civilního života u odsouzených ve Věznici Pardubice

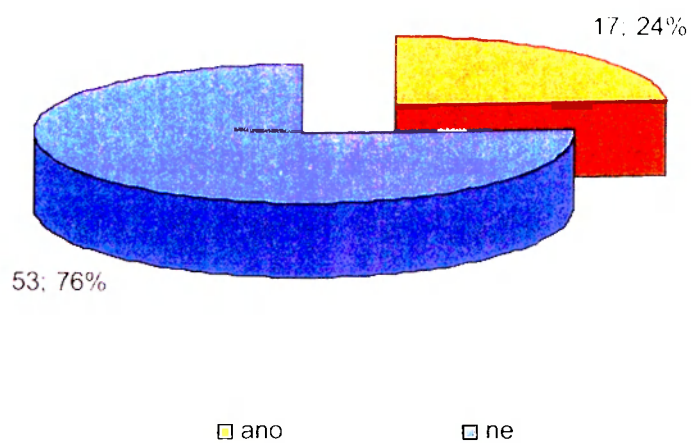
**Procentuální vyjádření obav z civilního života
VP**

Graf č. 11e – Obavy z civilního života u odsouzených v rámci obou věznic vyjádřeno počtem odpovědí i procentuálně

Obavy z civilního života v rámci obou věznic

11 Ověření hypotéz

- 1. Věková kategorie 18–26 let (kategorie označována podle mezinárodních úmluv jako mladí dospělí) je ve specializovaných odděleních pro TPN nejméně početně zastoupena.**

Hypotéza vyvrácena

Odsouzený zařazený mezi TPN ve věkové kategorii 18–26 let má zdravotní klasifikaci „F” nebo pobírá plný invalidní důchod. V průběhu života může dojít ke zlepšení zdravotního stavu, plný invalidní důchod může být odebrán. Pravidelný invalidní důchod může být odebrán a jedinec je nucen zajistit zdroj finančních prostředků výkonem práce. Proto je nutné i u této věkové kategorie podporovat rozvoj pracovních návyků.

- 2. Spáchaný trestný čin, pro který je TPN ve výkonu trestu, má charakter ojedinělého excesu.**

Hypotéza potvrzena

- 3. Zdravotní omezení TPN je nejčastěji získané v průběhu života.**

Hypotéza potvrzena

Ve speciálně výchovných programech by měl být zohledněn cíl pomáhat odsouzenému s vyrovnáním se se zdravotním omezením a umět se v rámci tohoto omezení integrovat do společnosti po propuštění.

- 4. TPN odsouzení se cítí zdravotně omezení.**

Hypotéza potvrzena

Na specializovaných odděleních by měl pracovat odborně vzdělaný personál v oblasti speciální pedagogiky.

- 5. Nejvíce zdravotně omezení se budou cítit odsouzení ve věkové kategorii 66 a více let.**

Hypotéza vyvrácena

Člověk ve vyšším věku počítá se zdravotními komplikacemi a postupem času se mu daří s nimi vyrovnávat. U člověka nižší věkové kategorie může nastat náhlá změna zdravotního stavu, která znamená náročnou životní situaci se kterou se musí jedinec vyrovnat a to ne vždy s úspěchem. Proto je ideální nabídnout jedinci odborné poradenství. Výkon trestu zhoršuje podmínky pro přijetí změněného stavu.

6. Odsouzení TPN na specializovaných odděleních vnímají výkon jako omezení osobní svobody.

Hypotéza potvrzena

I když podmínky ve specializovaných odděleních jsou přizpůsobeny potřebám specifické skupiny, je účel výkonu trestu odnětí osobní svobody naplňován

Určitá skupina odsouzených uvedlo, že necítí ve výkonu trestu žádný a necítí se nijak omezena. Lze usuzovat, že se jedná o subjektivní vyjádření odsouzeného, který problémy ve výkonu trestu vytěšňuje a nechce se jimi zabývat. Do určité míry tento fakt využít odborní zaměstnanci při individuálním zacházení s odsouzeným, který má vnímat výkon trestu jako omezení za překročení společensky daných norem a do budoucna se protispolečenskému chování vyvarovat.

7. Mezi nejčastější ztráty u odsouzených bude uváděn pocit ztráty osobní svobody a ztráta kontaktu s rodinnými příslušníky.

Hypotéza potvrzena

Pocítění ztrát vyjádřených jako „osobní svoboda“ ve výkonu trestu naplňuje smysl uložené sankce. I ve výkonu trestu je potřeba cíleně pomáhat udržení vytvořených sociálních vazeb.

8. Věková kategorie 18–26 let bude mít ze všech věkových kategorií největší zájem o nabídku aktivity zaměřené na problematiku lidského chování a mezilidských vztahů.

Hypotéza vyvrácena

Ve věku 18–26 let se jedinec odpoutává od nukleární rodiny, navazuje nové partnerské vztahy a vytváří si vlastní žebříček hodnot. Mladý člověk hledá příležitost k

vlastním zkušenostem, nepřijímá zkušenosti autorit a nevyužívá teoretických informačních zdrojů. Výkon trestu je odlišné prostředí, které nenabízí mladému jedinci, u kterého není dosud ukončen psychosociální vývoj a získané zkušenosti se váží prostředí výkonu trestu. Je potřeba nabízet odsouzeným speciálně výchovné aktivity, které pomohou lepšímu sebepoznání, porozumění mezilidských vztahů, řešení problém, přijetí společenských norem a autorit. Proto to je nutné mladé odsouzené opakovaně vyzývat k účasti na speciálně výchovných aktivitách.

9. Odsouzení budou nejvíce vyžadovat kontakt s vychovatelem.

Hypotéza potvrzena

Vychovatel, který má svěřenou skupinu odsouzených je s nimi v nejčastějším kontaktu, je prostředníkem pro vyřizování požadavků odsouzených. Na vychovatele jsou kladeny na specializovaném oddělení jsou kladeny vysoké požadavky na osobnostní kvality, odborné vzdělání a motivovanost pro práci s touto skupinou odsouzených.

10. Nejčastějším finančním zdrojem bude vyplácený plný invalidní důchod.

Hypotéza potvrzena

11. Mladí odsouzení budou mít vyšší a málo pravděpodobné finanční potřeby než odsouzení staršího věku.

Hypotéza potvrzena

Mladí odsouzení by měli být vedeni k úpravě realizovatelných cílů. Požadavky finančního příjmu potřebného k uspokojení osobních potřeb přiblížit k a nasměrování odsouzeného k úpravě potřeb vzhledem k jeho finančním možnostem.

12. Odsouzení nepředpokládají problémy v civilním životě po propuštění z výkonu trestu.

Hypotéza vyvrácena

Před propuštěním z výkonu trestu odsouzené připravovat individuálně na přechod do civilního života. Ověřit podmínky zázemí, do kterého se bude vracet a v případě potřeby pomoci zajistit podmínky pro přechodné rizikové období. Zde je kladen největší

důraz na práci sociální pracovníce, případně nestátní neziskové organizace, charity apod.

Vyhodnocení:

8 hypotéz potvrzeno, 4 hypotézy vyvráceny

12 Diskuse

Skupina TPN odsouzených si vyžaduje zcela odlišný a diferenciovaný penitenciární přístup. Uložený trest odnětí osobní svobody a pobyt ve věznici je především ztrátou svobody, což je spojeno se strádáním v oblasti lidských potřeb.

Věznice představuje zcela specifické prostředí, které se výrazně odlišuje od toho, kde odsouzený žil do doby nástupu do výkonu trestu. Odsouzený se ocitá v novém, neznámém, kde fungují jiné sociální vztahy. Může se minimálně samostatně rozhodovat a je pasivním objektem působení vězeňského systému. Nově se ocitá v roli jedince, který je vyloučen ze společnosti. Ztrácí pocit jistoty a bezpečí, přicházejí pocity strachu a nejistoty.

Věznění představuje velmi náročnou a zátěžovou situaci. Je odsouzený schopen se s touto situací vyrovnat sám tak, aby ve výsledku byl ochoten mít zájem přiznat si svoji vinu, chtít změnit své životní postoje a vůči společnosti nezaujmout negativní postoj? Často toho není schopen, proto je potřeba na základě kvalitní diagnostiky a vyhodnocení výchozí situace naznačit odsouzenému určitou strategii a cíle, které by měly vést k dosažení maximálně možné pozitivní změny při zachování dobré psychické rovnováhy a sebedůvěry.

Před zaměřením na samotné vězeňství jsem navštívila pedagogickou knihovnu, kde jsem zjišťovala informace o věkových kategoriích 18 a více let. Chtěla jsem zjistit, zda má určitá věková kategorie nějaká specifika ve svých potřebách, v jednání atd. Zaujala mne kniha od Říčana, kde rozdělil věkové kategorie takto:

Mladý dospělý

„Mladý dospělý má zhruba mezi dvacítkou a třicítkou před sebou řadu úkolů. Především jde o to zařídit si existenci, tj. uplatnit se v povolání. I když už v dospívání je naše budoucnost do značné míry určena tím, zda a na jakou školu jsme se dostali (případně dostat chtěli), teprve před dvacítníkem se otevírá celá paleta možností.“

Střední dospělost

„Přibližně mezi třicítkou a šedesátkou se odehrává hlavní život. Je to doba, kdy se člověk mění tělesně i duševně jen pomalu a kdy jeho poslání lze shrnout do dvou slov: milovat a pracovat.“

Pozdní dospělost – stáří

„Existuje i v etapě stáří jeden hlavní vývojový úkol? Ano, je to integrita. Integer je latinsky celý. Celost, celistvost lidského života znamená zejména čtyři věci: 1. Poznání pravdy příběhu, kterým byl můj život jako celek. 2. Smíření s tím, co bylo a jak bylo – uzavřít to, odpustit a přijmou odpuštění, být připraven v míru odejít 3. Domov – je čas pochopit, kde mám vlastní kořeny, kam patřím, čeho jsem částí: kterého kraje, kultury, národa – snad i Země a vesmíru. 4. Moudrost, kterou lze najít ve filosofii a ve víře (ať už sami o tom či onom náboženstvím myslíme cokoli) – včas, dokud rozum nevyhasne, se má starý člověk naplno otevřít tomu nejlepšímu, co ho chce oslovit.“

(Říčan, 2005, s.275-277)

Po přečtení publikace jsem se zamyslela, zda je vhodné, aby se s kategorií TPN zacházelo jednotně pouze podle označení TPN odsouzení. Každý v určité etapě života potřebuje něco jiného. Mladý člověk si chce najít své místo a uplatnění ve společnosti. Člověk v produktivním věku má potřebu vytvářet určité hodnoty. Ve stáří člověk „rekapituluje“ svůj život a vytváří si závěry, co v životě dokázal, co se mu nepovedlo atd. Pokud by byla realizována kategorizace na věku a dále pak zdravotního stavu, určité by to kladlo nároky na personál a nabídku programu zacházení. Zde se nabízí otázka, do jaké míry by měla věznice uzpůsobovat nabídky aktivit kategorii TPN. Já osobně bych se přikláněla k aktivnímu přístupu, který vybízí k činnostem, ať už je to v oblasti sebeobsluhy, dodržování hygienických návyků, dodržování denního režimu, umění samostatně se zabavit atd.

Dále s tímto souvisí otázka, zda při vytváření specifických skupin je vhodné označení TPN odsouzení. Neměli bychom hledat jiné označení? Z dotazníků od odsouzených bylo zjištěno, že určitému procentu chybí činnost a práce. Několika odsouzeným vadilo označení TPN.

13 Závěr

Uvedená práce se dotýká důležitého penitenciárního problému, jak působit na odsouzeného zařazeného do kategorie TPN po dobu výkonu trestu tak, aby se po propuštění bezproblémově začlenil do společnosti.

Pokud předpokládáme, že v průběhu výkonu trestu budeme mít za cíl ovlivnit osobnost tak, aby se životní stereotyp změnil, musíme odsouzeného motivovat ke změně a vytvořit v něm potřebu vnitřní změny. Abychom tohoto docílili, je nezbytně nutné důkladně zmapovat jeho problémy a potřeby.

Při vyhodnocování dotazníků v praktické části mne napadla otázka, do jaké míry používat běžné a ověřené postupy při zacházení s vězněnými osobami a do jaké míry zohledňovat individuální zvláštnosti odsouzeného v kategorii TPN.

Překvapila mne ochota zaměstnanců i odsouzených při realizaci dotazníkového průzkumu. Z Vazební věznice Praha-Ruzyně jsem ze 42 rozdaných dotazníků obdržela 37 vyplněných a z Věznice Pardubice jsem ze 48 rozdaných dotazníků obdržela 33 vyplněných. Dotazníky byly vyplněny ve Vazební věznici Praha-Ruzyně ke dni 11. 3. 2010 a ve Věznici Pardubice ke dni 17. 3. 2010.

Po zrušení Výzkumného ústavu penologického chybí českému vězeňství zdroj vědecky zkoumaných a ověřených potvrzení pro využitelnost v praxi. Tyto výstupy chybí i pro práci odborných zaměstnanců na specializovaných oddělení pro TPN. Problémy, které přináší denní praxe se objevují v odděleních v různých věznic velmi obdobně a vzniká potřeba odpovědět si na konkrétní otázky.

Předkládaný výzkum by mohl být základem, který by mohl pomoci rozvinout v budoucnu menší výzkumy provedené v rámci diplomových prací studentů vysokoškolského studia v různých oborech (studenti psychologie, práv, speciální pedagogiky aj.).

V budoucnu bych se chtěla věnovat práci s odsouzenými. Myslela jsem, že pokud by byla možnost pracovního nástupu do některé věznice, této šance bych využila. Při praxi jsem ovšem viděla náročnost této profese. Zaměstnanec věznice má spoustu

povinností ohledně vedení dokumentace, musí se přesně řídit vnitřním řádem věznice a neustále být „ve střehu“ před odsouzenými.

„Vězeňský personál musí počítat s politickým a kulturním prostředím, které ho obklopuje.“

„Znamená to, že vězeňské vedení musí být spíše dynamické, než statické, a že ne každý proces zlepšování je kontinuální, nekončící. To souvisí s faktem, že řízení věznic se netýká především procesů a systémů, ale i lidí: personálu a vězňů.“

(Coyle, 2004, s. 64)

Při diplomové práci jsem se zamyslela nad náročností práce ve vězeňském prostředí. Napadlo mne, jak důležité je domácí zázemí a osobní život při práci v tak specifických podmínkách. Došla jsem k osobnímu názoru, že ve věznici by měl být zaměstnán vyzrálý člověk s chutí do práce, který má zajištěný osobní život. Práce s odsouzenými je jistě zajímavá a může přinášet pocit uspokojení.

Pocit uspokojení z dobře odvedené práce by měli pociťovat i trvale pracovní nezařaditelní odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody. Vždyť práce se promítá v podstatné míře do spokojeného osobního života a příjemného pocitu z odvedené práce. Tento příjemný pocit pak často motivuje člověka k dalším činnostem, které mohou být přínosné pro další členy společnosti.

Resumé

Diplomová práce se zabývá problematikou výkonu trestu odnětí svobody u kategorie trvale pracovně nezařaditelní ve výkonu trestu..

Teoretická část je zaměřena na stav českého vězeňství, Vězeňskou službu ČR, funkci výkonu trestu a odborné zaměstnance.

Praktická část je složena z rozboru získaných dotazníků od zaměstnanců specializovaných oddělení ve věznici Pardubice, Vazební věznici Praha-Ruzyně, Věznice Břeclav a Věznice Karviná.

V praktické části je dále analýza odpovědí odsouzených ze specializovaného oddělení pro trvale pracovně nezařaditelné z Věznice Pardubice a Vazební věznice Praha-Ruzyně.

Práce poukazuje na specifika této kategorie odsouzených a nároky kladené na zaměstnance, kterým je tato skupina odsouzených svěřena.

Summary

The presented thesis deals with the problems of execution of punishment, i.e. imprisonment within the category of the permanently unemployable condemned.

The theoretical part focuses on the situation of the Czech prison system, the Prison Service of the Czech Republic, the function of execution of punishment and on the professionals.

The practical part consists of the analysis of questionnaires completed by specialized department employees from the Pardubice Prison, Stockade Praha -Ruzyně, Břeclav Prison a Karviná Prison.

The practical part also includes an analysis of answers by the condemned persons from specialized department for the permanently unemployable condemned from Pardubice Prison and Stockade Praha - Ruzyně.

The thesis refers to specific aspects of this category of condemned persons and also to demands on employees entrusted with this category of condemned persons.

Seznam literatury

Tištěné publikace:

COYLE, A.: *Řízení věznic v čase změn*. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004. ISSN 1213-9297

ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V.: *Úvod do penologie*. Praha : 1997

Evropská vězeňská pravidla. Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3. Praha : 1996

FISCHER, S., ŠKODA, J.: *Sociální patologie : Analýzy příčin a možnost ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha : Grada publishing, 2009. ISBN 978 – 80-247-2781-3

HÁLA, J.: *Teorie a praxe vězeňství I : Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 1996. ISBN 80-7040-235-0

HAVLÍK, R.: *Úvod do sociologie*. Praha : Karolinum, 2004. ISBN 80-346-0381-0

KALÁBOVÁ, K., KALÁB, V.: *Historie zemské donucovací pracovny a věznice pro ženy v Pardubicích*. Praha : VSČR, 2006

Koncepce rozvoje vězeňství ČR. Obnovené vydání. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/1998, Praha : 1998

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál 2004. ISBN 80-7178-802-3

ŘÍČAN, P.: *Cesta životem : Vývojová psychologie*. Praha : Portál 2004. ISBN 80-7367-124-7

ŘÍČAN, P.: *Psychologie, příručka pro studenty*. Praha : Portál 2005

Zákony a předpisy v platném znění:

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (ŘTVOS)

Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 5/2009, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky

Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 16/2009, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody

Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 42/2009, kterým se stanoví pravidla pro zřizování a činnost oddělení specializovaného pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky

Elektronické zdroje:

ŠIMEČEK, J.: *Historie pardubické věznice*. [online] [cit. 12.4.2010]. Dostupné z [www: http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/literatura-745/historie-pardubicke-veznice-5586](http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/literatura-745/historie-pardubicke-veznice-5586)

VSČR.: *Z historie Věznice Břeclav*. [online] [cit. 6.1.2010]. Dostupné z [www: http://www.vscr.cz/veznice-breclav-24/historie-772](http://www.vscr.cz/veznice-breclav-24/historie-772)

VSČR.: *Aktuality*. [online] [cit. 6.1.2010]. Dostupné z www: <http://www.vscr/veznice-karvina-77/aktualita-216>

VSČR.: *Aktuality*. [online] [cit. 6.1.2010]. Dostupné z www: <http://www.vscr/vazebni-veznice-praha-ruzyne-90/historie-1043>

Příloha č.1

Dotazník

1. Do které věkové kategorie spadáte?

- e) 18–26 let
- f) 27–35 let
- g) 36–65 let
- h) 66 a více let

2. Ve výkonu trestu jste?

- c) poprvé
- d) opakovaně

3. Vaše zdravotní omezení je dle vašeho subjektivního názoru:

- d) vrozené
- e) získané v průběhu života
- f) nemám žádné zdravotní omezení

4. Pokud máte zdravotní omezení, vyznačte jeho míru subjektivního vnímání na stupnici od 0–3:

(0 = nemám omezení; 1 = částečně omezen; 2 = omezen; 3 = velmi omezen)

5. Jaký problém vám přináší výkon trestu odnětí svobody?

(stručně vlastními slovy, možnost více odpovědí)

6. Co vám nejvíce chybí ve výkonu trestu odnětí svobody?

(stručně vlastními slovy, možnost více odpovědí)

7. Jak důležitá je pro vás nabídka aktivit programu zacházení, které jsou zaměřeny na problematiku lidského chování a mezilidských vztahů?

(vyjádřete pomocí škály 0 = nedůležitá; 1 = méně důležitá; 2 = důležitá; 3 = spíše důležitá; 4 = velmi důležitá)

8. Jak důležité jsou pro vás služby:

(vyjádřete pomocí škály 0 = nedůležitá; 1 = méně důležitá; 2 = důležitá; 3 = spíše důležitá; 4 = velmi důležitá)

- vychovatele
- psychologa
- speciálního pedagoga
- sociálního pracovníka

9. Jaký je váš finanční příjem?

- e) plný invalidní důchod
- f) částečný invalidní důchod
- g) starobní důchod
- h) žádný finanční příjem

11. Obáváte se propuštění z výkonu trestu?

- c) ano
- d) ne